

ארבע

כוסות

משל

תקווה

הגדה של פסח

הגדה של פסח

מרכז
לצדק
מבדת

תוכן עניינים

3	פתיחה
5	קדש
6	כוס ראשונה - מעבדות לחירות
10	ורחץ · כרפס · רחץ · מגיד · הא לחמא עניא
11	מה נשתנה · עבדים היינו
12	כנגד ארבעה בנים
17	המסע לחירות בימינו חלק א'
20	פסח מצה ומרור
22	כוס שנייה - אדמה ועבודה
26	רחצה / רחץ · מוציא מצה · מרור · כורך
27	שולחן עורך · צפון · ברך
36	כוס שלישית - אחדות וביטחון
40	הלל
46	כוס רביעית - שותפות ושלוש
50	פיוטי ליל הסדר
54	המסע לחירות בימינו חלק ב'

הפקה ועריכת תוכן:
רותם בר ישראל ואלינור אהרונוב

עיצוב גרפי ואיור:
מעין מנור

merkazim.org

תודה למרגלית מוזס, ליאור שמחה, מאלי שושנה,
אמיר בשאראת, אסף דוקטור יותם דוקטור וירון
רמון, אור גרינפלד, ליאורה ניאזוב, גיא ברק ורבקה
ויטנברג, שכתבו קטעים עבור ההגדה.

חג חירות שפח

"למי שאינו מאמין, קשה לחיות השנה." (לאה גולדברג)

ערב חג הפסח הוא זמן מפגש. זה המקום שלנו להתכנס עם המשפחה, עם הקהילה, לספר את סיפור חירותנו, לשאוב כוח ותקווה מתוך היחד. נכון, קשה עלינו החירות השנה. ערב הפסח אמור לציין את הזיקה שלנו למורשת של יציאתנו מעבדות לחירות, אך השנה אנו מצווים לזכור את כל אלה שחירותם נגזלה מהם, והם חיים ימים רבים כל כך את העדרה.

השנה בחרנו להקדיש את ההגדה לשיקומה של החברה הישראלית, לתהליך הבנייה הארוך שהחל ביום שאחרי השבר. לגברים ולנשים האמיצים והאמיצות שהניחו נפשם למען הצלת המדינה, שבחרו בצלם האדם בשעה האפלה ביותר. נבקש גם לחזור אל יצירה ותיקה, אל ההגדה הקיבוצית. לצד שעת השבר הגדולה, האבל והאובדן הבלתי נתפסים, היתה זו גם שעה של מעשים גדולים, של סולידריות ואומץ, של נחישות ואמונה בצדקת הדרך שאין שניה לה. בהגדה שילבנו את נוסח הברכות על הכוסות של ההגדה של הקיבוץ הארצי, והיא עוצבה כמחווה למאייר ומעצב ההגדה שמואל כץ.

"עם שומר במשך אלפי שנים את יום צאתו מבית עבדים", כתב ברל כצנלסון, ומסיים: "איזה יצר חירות עמוק טבוע בלב עם, שיכול היה באביב ימיו ליצור יצירה כזאת ולמסור אותה מדור לדור." אין לנו ברירה אלא להמשיך ולשנן שורות אלה, שנה אחר שנה. להמשיך להאמין, גם השנה, שיצר החירות חזק מכוחות השעבוד, הדיכוי והשנאה.

מבעד לעננים השחורים, התפקיד שלנו רק מתחדד. עלינו לפעול פעולת עתיד עקבית כדי להצמיח מנהיגות טובה וראויה יותר. כדי לבנות חברה סולידרית וחזקה יותר - נמשיך לפעול למען מדינה צודקת ושוויונית.

חג פסח שמח, צוות המרכזים לצדק חברתי.

קִדְשׁ

בְּשֶׁבֶת מִתְחִילִין:

וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי. וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם. וַיְכַל אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אוֹתוֹ כִּי בּו שְׁבֶת מְכַל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת.

בַּחֹל מִתְחִילִין:

סְבָרֵי מְרַגְּן וּרְבִנְן וּרְבֹתֵי

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְרֵי הַגֶּפֶן.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עַם וְרוּמְמָנוּ מִכָּל לְשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וַתִּתֵּן לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (בְּשֶׁבֶת: שְׁבֻחוֹת לְמִנוּחָה ו) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה, חֲגִים וְזְמָנִים לְשִׂשׁוֹן, אֶת יוֹם (הַשְּׁבֶת הַזֶּה וְאֵת יוֹם) חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה, זְמַן חֲרוּתְנוּ (בְּאַהֲבָה), מִקְרָא קִדְּשׁ, זִכָּר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בְּחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, (וּשְׁבֶת) וּמוֹעֲדֵי קִדְּשָׁךְ (בְּאַהֲבָה וּבְרַצוֹן), בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׁוֹן הִנַּחְתָּנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ (הַשְּׁבֶת ו) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמָנִים.

בְּמוֹצָאֵי שְׁבֶת מוֹסִיפִין:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם הַמְּבָדִיל בֵּין קִדְּשׁ לְחַל, בֵּין אֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים, בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׂשׁוֹת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קִדְּשַׁת שְׁבֶת לְקִדְּשַׁת יוֹם טוֹב הַבְּדִלְתָּ, וְאֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשִּׁשַׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדְּשַׁתָּ. הַבְּדִלְתָּ וְקִדְּשַׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְּשַׁתְּךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יי הַמְּבָדִיל בֵּין קִדְּשׁ לְקִדְּשׁ.

כָּל יוֹם:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזְמַן הַזֶּה.

שׂוֹתָה רַב כּוֹס הַיַּיִן בְּהַסְבָּה.

מעבדות לחירות

השנה היציאה מעבדות לחירות מוחשית מאין כמוה. ליבנו מייחל לשובם של כל החטופות והחטופים, מהמנהרות, ממעמקי האדמה או מבתיהם של תושבי הרצועה, חזרה למשפחותיהם, לארצנו, יציאה מן החושך אל האור, מהשבי לחירות. מהשבעה לאוקטובר ועד היום הם שם, מחכים לשחרור, ולא אבדה תקוותנו לראות את כולם איתנו, עד אחרון.

ליבנו עם המשפחות, עם מי שמחכים לשביב תקווה, לאות ממרחקים, עם מי שנאלצים יום יום להמשיך ולהיאבק עבור החירות. נגביה את אורנו כדי שיוכלו לראותו מתוך האפלה, למען ידעו שאנו נאבקים עבורם כל עוד נשמה באפנו, ושלא נחדל ולא נידום, עד שיצאו לחופשי בבטחה.

עבורי, מי שהיתה בלב האפלה, המעבר חזרה לגבולות הארץ לווה בהתרגשות גדולה, במעבר חד מהעצב הגדול לשמחה ולביטחון שבתחושת הבית. אך הבית שלנו נהרס, נשרף עד היסוד, וממקום משכננו החדש בכרמי גת, אנחנו לא מפסיקים לחלום על בנייתו מחדש.

נאחל לעקורים מביתם, לכל מי שנאלצים גם בחג הפסח הזה לשהות במקום ארעי, לשוב במהרה לביתם. גם אנחנו עוד נשוב ונשקם את ביתנו הקיבוצי. ובינתיים אנחנו פה, ממתניים לתקומה, מייחלים להחזרת כל השבויים והנרצחים, לחיים של שקט ושלווה - שלום ובטחון. במהרה בימינו. לחיים!

פרגלית עוז *

בת קיבוץ ניר-עוז, נחטפה בידי חמאס ויצאה לחופשי

ברכה על הכוס הראשונה, מתוך ההגדה לפסח של הקיבוץ הארצי:

**כּוּס יִשׁוּעוֹת נִשָּׂא לִיְצִיאַת יִשְׂרָאֵל
מִשִּׁעְבוּד לְחֵירוֹת מִגּוֹלָה לְגֵאֲלָה
לְחַיִּים וְלִישׁוּעָה!**

עוד יהיה לי

מרגלית צנעני

מילים: רחל שפירא
לחן: ירוסלב יעקובוביץ'

יום אחד אולי אפרוש כנפיים
יום אחד תראה שלא אפחד
יום אחד אולי אפרוש כנפיים
וזה יהיה כל כך נחמד

יהיה לי

יהיה מה שליבי מבשר לי
עוד יהיה לי

יהיה לי קצת ממה שחסר לי
למה לא, תגיד לי למה לא
בשבילי וגם בשבילו

עוד יהיה לי

יהיה מה שאני מחפשת
עוד יהיה לי

תהיה לי אהבה לא הורסת
למה לא, תגיד לי למה לא
בשבילי וגם בשבילו

יום אחד אולי אפרוש כנפיים
יום אחד תראה שלא אפחד
יום אחד אולי אפרוש כנפיים
וזה יהיה כל כך נחמד

עוד יהיה לי

יהיה לי המרחק שחציתי
עוד יהיה לי

יהיה לי דווקא מה שרציתי
למה לא תגיד לי למה לא
בשבילי, כן כן בשבילו

עוד יהיה לי

יהיה מה שליבי מבשר לי
עוד יהיה לי

יהיה לי קצת ממה שחסר לי
למה לא, תגיד לי למה לא
בשבילי וגם בשבילו

יום אחד אולי אפרוש כנפיים...

ואפשר לראות את התקווה כמין עוגן,
שנזרק מתוך קיום חנוק ונואש לעבר עתיד
טוב וחופשי יותר. לעבר מציאות שעדיין
איננה קיימת, שרובה עשוי ממשאלות לב.
מדמיון. העוגן נזרק ונאחז בקרקע העתיד,
והאדם, ולפעמים חברה שלמה, מתחילים
למשוך את עצמם אליו.

זה מעשה אופטימי: היכולת להשליך את
העוגן הדמיוני אל מעבר לנסיבות
המוחשיות והשרירותיות מעידה על כך
שבנפשו של האדם שמעז לקוות יש עדיין
מקום אחד שהוא חופשי. מקום שאיש לא
הצליח לדכא אותו.

דוד גרוסמן, "תיקון זעיר לצרימה הכללית"

אדם יוצא מבית

יהודה עמיחי

אדם יוצא מבית
והבית אינו יוצא מן האדם.
הוא נשאר
על קירותיו ועל
התלוי בהם
ועל חדריו ודלתותיו
הנסגרות בזהירות.
או כי הבית
מתרחב והולך
ונעשה לדרכים
בהן ילך זה
שיצא מן הבית.

* בהקדשה לכל מי שאיבדו
את ביתם או שיצאו ממנו ולא
יודעים מתי ישובו.

© כל הזכויות שמורות למשפחת עמיחי

החודש הזה לכם ראש
חודשים, ראשון הוא לכם
לכל חודשי השנה, חודש
האביב. ובחודש האביב,
בארבעה-עשר בו זמן
חרותנו. והיה היום הזה
לכם לזיכרון והגדתם אותו
לדורותיכם חוקת עולם
תחוגהו, כי בעצם היום
הזה הוצאתי את
צבאותיכם מארץ מצרים.
היום הייתם לעם.

על פי שמות י"ב,
מתוך ההגדה לפסח של
הקיבוץ הארצי

מסיר הקצרה מעל השלקן, מוזגין כוס שני וכאן הבן או אחר מן המסבים שואל:

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?

שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה - בלוי מצה!
שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקוֹת, - הלילה הזה פרור!
שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, - הלילה הזה יִשְׁתִּי פִּעְמִים!
שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מסבין, - הלילה הזה בלנו מטבין!

מניח את הקצרה על השלקן. המצות שהינה מגולות בשעת אמירת ההגדה.

עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו יי אלהינו ממצרים
משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו מִשְׁעֲבָדִים הָיִינוּ לַפְּרֹעִה בְּמִצְרַיִם. וְאֶפְיָלוּ כָּלֵנוּ חֲכָמִים, כָּלֵנוּ נְבוֹנִים, כָּלֵנוּ זְקֵנִים, כָּלֵנוּ יוֹדְעִים אֵת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַפְּרָבָה לְסַפֵּר בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם הָרִי זֶה מִשָּׁבַח.

מצשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא: שנאמר, למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, ימי חייך - הימים, כל ימי חייך - הלילות. וחכמים אומרים: ימי חייך - העולם הזה, כל ימי חייך - להביא לימות המשיח.

ברוך המקום, ברוך הוא. ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ברוך הוא.

ורחץ

נוטלין את הנדים ואין מברכין "על נטילת נדים".

כרפס

טובלין כרפס פחות מכזית במי מלח, ומברכין: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, בורא פרי האדמה.

יחץ

בעל הבית יבצע את המצה האמצעית לשתיים ומצפין את החצי הגדול לאפיקומן.

מגיד

מגלה את המצות, מגביה את הקצרה ואומר בקול רם:

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים. כל דכפין ייתי ויכול, כל דצריך ייתי ויפסח. השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישׂראל. השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין.

כַּנְגֵד אַרְבַּעַה בְּנִים דְּבִרְהַ תּוֹרָה. אֶחָד חֲכָם, וְאֶחָד רַשָּׁע, וְאֶחָד
תָּם, וְאֶחָד שְׂאִינוּ יוֹדַע לִישְׂאִיל.

חֲכָם מַה הוּא אוֹמֵר?

מה העדות והחקים והמשפטים אשר צנה יי אלהינו אתכם? ואף אמה אומר לו כהילות
הפסח: אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

רַשָּׁע מַה הוּא אוֹמֵר?

מה העבדה הזאת לכם? לכם - ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעקר. ואף
אמה הקנה את שניו ואמר לו: בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים. לי - ולא לו. אילו
היה שם, לא היה נגאל.

תָּם מַה הוּא אוֹמֵר?

מה זאת? ואמרת אליו: בחזק יד הוציאנו יי ממצרים, מבית עבדים.

וְשְׂאִינוּ יוֹדַע לִישְׂאִיל אֵת פֶּתַח לוֹ,

שנאמר: והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים.

יכול מראש חדש, תלמוד לומר ביום ההוא, אי ביום ההוא יכול מבעוד יום, תלמוד
לומר בעבור זה - בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך.

עֵתָחֳלָה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, ועקשיו קרבנו המקום לעבדתו, שנאמר:
ויאמר יהושע אל כל העם, פה אומר יי אלהי ישראל: בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם,
תרח אבי אברהם ואבי נחור, ויעבדו אלהים אחרים. ואקח את אביכם את אברהם מעבר
הנהר ואולף אותו בכל ארץ כנען, וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק, ואתן ליצחק את
יעקב ואת עשו. ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אתו, ויעקב ובניו ירדו מצרים.

בְּרוּךְ שומר הבטחתו לישראל, ברוך הוא. שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ, לעשות
כמה שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, שנאמר: ויאמר לאברהם, ידע תדע כי גר
יהיה ורעך בארץ לא להם, ועבדים וענו אתם ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבדו
דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכש גדול.

מכסה את המצות ומגביה את הכוס.

וְהִיא שְׁעֵמֻדָּה לְאַבוֹתֵינוּ וְלָנוּ! שְׁלֵא אֶחָד בְּלֶבֶד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, אֶלֶּא שְׁבָכֵל דוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם.

יניח הכוס מידו ויגלה את המצות.

צֵא וּלְמַד מה בקש לכן הארמי לעשות ליעקב אבינו. שפרעה לא גזר אלא על הזקרים
ולכן בקש לעקור את הכל, שנאמר: ארמי אבד אבי, ויגר מצרימה ויגר שם במתי מעט,
ויהי שם לגוי גדול, עצום ורב.

ויגר מצרימה - אנוס על פי הדבור.

וַיִּגְרֶם שם - מלמד שלא ירד יעקב אבינו להשתקע במצרים אלא לגור שם, שנאמר: ויאמרו
אל פרעה, לגור בארץ באנו, כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך, כי כבוד הרעב בארץ כנען.
ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גשן.

בְּמַתִּי מֵעַט - כמה שנאמר: בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה, ועתה שמך יי אלהיך
ככוכבי השמים לרב.

וַיְהִי שֵׁם לְגוֹי - מלמד שהיו ישראל מציינים שם. גדול, עצום - כמה שנאמר: וכני
ישראל פרו וישרצו ויירבו ויעצמו במאד מאד, ותמלא הארץ אתם.

וְרַב - כמה שנאמר: רבבה קצמח השדה נתתיך, ותרבי ותגדלי ותבאי בעדי עדיים, שדים
נכנו וישערו צמח, ואת ערם ועריה. ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמיה, ואמר לך בדמיה
חיי, ואמר לך בדמיה חיי.

וַיִּרְעוּ אֲתָנּוּ הַמִּצְרִים וַיַּעֲנוּנוּ, וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה.

וַיִּרְעוּ אתנו המצרים - כמה שנאמר: הבה נתחכמה לו פן ירבה, והיה כי תקראנה מלחמה
ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו, ועלה מן הארץ.

וַיַּעֲנוּנוּ - כמה שנאמר: וישמו עלי שרי מסיים למען ענתו בסבלתם. ויבן צרי מסקנות
לפרעה. את פתם ואת רעמסס.

דָּבַר אַחֵר: בְּיַד חֲזָקָה - שְׁתִּימִים, וּבְזֹרֵעַ נְטוּיָה - שְׁתִּימִים, וּבְמַרְא גְדֹל - שְׁתִּימִים, וּבְאֵתוֹת - שְׁתִּימִים, וּבְמַפְתִּימִים - שְׁתִּימִים. אֵלּוּ עָשָׂר מִכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמְצָרִים בְּמַצְרִימ, וְאֵלּוּ הֵן:

דָּם • צִפְרֻדֵּי • כְּנִיִּים עָרוֹב • דָּבָר • שִׁחִין בְּרֹד • אֲרֵבָה • חִשָּׁךְ מַכּוֹת בְּכוֹרוֹת •

רַבִּי יְהוּדָה הֵיךְ נוֹתֵן בָּהֶם סְמָנִים: דַּצ"ף ער"ש באח"ב.

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: מִנֵּיִן אֵתָּה אוֹמֵר שֶׁלְּקוֹ הַמְצָרִים בְּמַצְרִימ עָשָׂר מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לְקוֹ חֲמֻשִׁים מִכּוֹת? בְּמַצְרִימ מָה הוּא אוֹמֵר? וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל פְּרָעָה: אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא, וְעַל הַיָּם מָה הוּא אוֹמֵר? וַיֹּרֵא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמַצְרִימ, וַיִּירָאוּ הָעַם אֶת יְיָ, וַיֹּאמְרוּ בֵּינֵי וּבֵינָם עֲבָדוּ. כִּמְהָ לְקוֹ בְּאֲצַבָּע? עָשָׂר מִכּוֹת. אָמור מַעֲתָה: בְּמַצְרִימ לְקוֹ עָשָׂר מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לְקוֹ חֲמֻשִׁים מִכּוֹת.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִנֵּיִן שָׁכַל מִכָּה וּמִכָּה שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמְצָרִים בְּמַצְרִימ הִיָּתָה שֶׁל אֲרֵבַע מִכּוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: יִשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ, עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה, מִשְׁלַחַת מִלְּאֲכֵי רָעִים. עֲבָרָה - אַחַת, וְזַעַם - שְׁתֵּים, וְצָרָה - שְׁלֹשׁ, מִשְׁלַחַת מִלְּאֲכֵי רָעִים - אֲרֵבַע. אָמור מַעֲתָה: בְּמַצְרִימ לְקוֹ אֲרֵבַעִים מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לְקוֹ מֵאֵתִים מִכּוֹת.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִנֵּיִן שָׁכַל מִכָּה וּמִכָּה שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמְצָרִים בְּמַצְרִימ הִיָּתָה שֶׁל חֲמֵשׁ מִכּוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: יִשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ, עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה, מִשְׁלַחַת מִלְּאֲכֵי רָעִים. חֲרוֹן אַפּוֹ - אַחַת, עֲבָרָה - שְׁתֵּים, וְזַעַם - שְׁלֹשׁ, וְצָרָה - אֲרֵבַע, מִשְׁלַחַת מִלְּאֲכֵי רָעִים - חֲמֵשׁ. אָמור מַעֲתָה: בְּמַצְרִימ לְקוֹ חֲמֻשִׁים מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לְקוֹ חֲמֻשִׁים וּמֵאֵתִים מִכּוֹת.

וַיִּתְּנוּ עֲלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה - כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּפְּרֹךְ.

וּנְצַעַק אֶל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וַיִּשְׁמַע יְיָ אֶת קִלְנוֹ, וַיִּרְא אֶת עֲנִינּוֹ וְאֶת עֲמַלְנוֹ וְאֶת לַחֲצוֹנוֹ.

וַיִּצְעַק אֶל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבֵּימִם הַהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיִּאֲנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה וַיִּזְעְקוּ, וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבֹדָה.

וַיִּשְׁמַע יְיָ אֶת קִלְנוֹ - כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכּוֹר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם, אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב.

וַיִּרְא אֶת עֲנִינּוֹ - זוֹ פְּרִישׁוֹת דְּרָךְ אֶרֶץ, כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים.

וְאֶת עֲמַלְנוֹ - אֵלּוּ הַבְּנִים. כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל הַבֶּן הַיְלֹד הַיֵּאֲרָה תִּשְׁלִיכֵהוּ וְכָל הַבַּת תִּחְסִינָן.

וְאֶת לַחֲצוֹנוֹ - זֶה הַדְּחַק, כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר: וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחֲצִי אֲשֶׁר מִצְרַיִם לַחֲצִים אֲתָם.

וַיִּוְצְאוּנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֵעַ נְטוּיָה, וּבְמַרְא גְדֹל, וּבְאֵתוֹת וּבְמַפְתִּימִים.

וַיִּוְצְאוּנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם - לֹא עַל יְדֵי מִלְּאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שְׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֹבֶדוֹ וּבְעֲצוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וַעֲבַרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה, וְהִפִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֹשֶׂה שְׁפָטִים. אֲנִי יְיָ.

וַעֲבַרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה - אֲנִי וְלֹא מִלְּאָךְ.

וְהִפִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם - אֲנִי וְלֹא שְׂרָף.

וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֹשֶׂה שְׁפָטִים - אֲנִי וְלֹא הַשְׁלִיחַ.

אֲנִי יְיָ - אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר.

בְּיַד חֲזָקָה - זוֹ הַדְּבָר, כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר: הִנֵּה יָד יְיָ הוֹיָה בְּמַקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, בַּסּוּסִים, בַּחֲמֹרִים, בַּגְּמָלִים, בַּבָּקָר וּבַצֹּאן, דְּבָר כְּבֹד מְאֹד.

וּבְזֹרֵעַ נְטוּיָה - זוֹ הַחֲרֹב, כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר: וַתִּרְבּוּ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ, נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם.

וּבְמַרְא גְדֹל - זוֹ גְלוּי שְׁכִינָה, כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ הִנֵּסָה אֱלֹהִים לְבֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מִקְרָב גּוֹי בְּמִסַּת בְּאֵתוֹת וּבְמִוִּפְתִּימִים, וּבְמִלְחָמָה וּבְיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֵעַ נְטוּיָה, וּבְמִוְרָאִים גְּדֹלִים, כָּכֵל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֶם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ.

וּבְאֵתוֹת - זֶה הַמַּטָּה, כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵת הַמַּטָּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בוֹ אֶת הָאֵתוֹת.

וּבְמַפְתִּימִים - זֶה הַדָּם, כִּמְהָ שֶׁנֶּאֱמַר: וְנִתְתִּי מוֹפְתִים בְּשָׁמַיִם וּבְאֶרֶץ,

נִוְהִינָן לְהִטִּיף טֶפֶח מִן הַכּוֹס בְּאֵמִירַת 'דָּם', 'נָאֵשׁ', 'וְתִמְרוֹת עֵשֶׂךְ', עָשָׂר מִכּוֹת, 'דַּצ"ף', 'ער"ש', 'בְּאֵח"ב', בְּיַחַד ט"ו פְּעָם.

דָּם וְאִישׁ וְתִמְרוֹת עֵשֶׂן.

המעסע לחירות בוימינו

כמה מעלות טובות למקום עלינו!

אלו הוציאנו ממצרים ולא עשה בהם שפטים, דינו.
אלו עשה בהם שפטים, ולא עשה באלהיהם, דינו.
אלו עשה באלהיהם, ולא הרג את בכוריהם, דינו.
אלו הרג את בכוריהם ולא נתן לנו את ממונם, דינו.
אלו נתן לנו את ממונם ולא קרע לנו את היס, דינו.
אלו קרע לנו את היס ולא העבירנו בתוכו בחרבה, דינו.
אלו העבירנו בתוכו בחרבה ולא שסע צרנו בתוכו, דינו.
אלו שסע צרנו בתוכו ולא ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה, דינו.
אלו ספק צרכנו במדבר ארבעים שנה ולא האכילנו את הפן, דינו.
אלו האכילנו את הפן ולא נתן לנו את השבת, דינו.
אלו נתן לנו את השבת, ולא קרבנו לפני הר סיני, דינו.
אלו קרבנו לפני הר סיני, ולא נתן לנו את התורה, דינו.
אלו נתן לנו את התורה ולא הכניסנו לארץ ישראל, דינו.
אלו הכניסנו לארץ ישראל ולא בנה לנו בית הבחירה, דינו.

על אחת, כמה וכמה, טובה כפולה ומכפלת למקום עלינו: שהוציאנו ממצרים, ועשה בהם שפטים, ועשה באלהיהם, והרג את בכוריהם, ונתן לנו את ממונם, וקרע לנו את היס, והעבירנו בתוכו בחרבה, ושסע צרכנו במדבר ארבעים שנה, והאכילנו את הפן, ונתן לנו את השבת, וקרבנו לפני הר סיני, ונתן לנו את התורה, והכניסנו לארץ ישראל, ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו.

השנה כך נדמה, המשפט הזה "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" נטען במשמעות איזומה, כזו שאף אחד מאיתנו לא יוכל אפילו לדמיין. כארץ, כאומה, כחברה ובעיקר כאנשים שחיים כאן ואוהבים את הארץ הזו, הרגשנו את האדמה רועדת תחת רגלינו.

מבעד לתהומות העצב, התדהמה ותסיסתו של הכעס והזעם, כמעט בלי לחשוב התחלנו לעשות. לייצר תנועה. היא לא הייתה לנו ברורה מההתחלה התנועה הזו, והיו את כל הסיבות שבעולם שהיא לא תצליח, אבל בשמונה באוקטובר הייתה לנו את החירות לקבל החלטה לא שגרתית ולחלוטין לא הגיונית. בדיעבד, דווקא ברגע הכי קודר ואובדני, הייתה זו סוג של חירות, או אולי בשורה על חירות. חירות ללכת עם הלב גם אם לא לגמרי מבינים מדוע, איך, ומה.

אז סגרנו את המסעדות והתחלנו לעשות את מה שאנחנו יכולים למען האנשים, החברה והארץ שלנו. אוכל. הרבה מאד אוכל.

על הדרך למדנו הרבה מאד שיעורים. הרבה מאד ערכים שחשבנו שאיבדנו במהלך השנה האחרונה, הפכו מול עינינו למפלסי דרך והתממשו בכל אחת ואחד מאלפי המתנדבים שהציפו אותנו, לא רק בעזרה אלא גם ביצירת מוטיבציה חזקה ואיתנה מתמיד להמשיך הלאה. בתוך ימים ספורים התנועה הפכה לנגד עינינו לחמ"ל מזון מאורגן ויעיל, כל כולו הוקם, תופעל, נוהל והתנהל על ידי אנשים טובים שפשוט הגיעו לעשות את מה שהם יודעים ויכולים. גם כדי לצאת מהמצוקה האישית וגם כדי למצוא את עצמם מחדש בסוג של ביחד. כולנו למדנו מחדש על אחווה, ערבות הדדית, התגייסות למען האחים שלנו, למען לוחמי צה"ל ולאחר מכן למען אלו שהפכו פליטים בארצם.

למדנו שמשמעותה של חירות היא לא רק לעשות את כל מה שאנחנו יכולים, כל מה שנדרש כדי להפוך את המקום שלנו, את הארץ שלנו לפתוח יותר. החירות שלנו כרגע הינה היכולת שלנו לבחור לפעול בדרכים שונות לגמרי מאיך שאנו תופסים את עצמנו. כך, מסעדה תל אביבית מובהקת כמו ה"אחים" הוציאה תעודת כשרות, כי זה מה שצריך לעשות כדי שהאוכל יגיע לחיילות וחיילים בחזית. החירות להפתיע ולאתגר את עצמך במאמץ משותף עם אנשים המחזיקים בדעות ואמונות שונות משלך.

החירות שלנו כעת היא לבחור כל רגע מחדש ולהיות נוכחים ובתנועה בדרך למען מטרה גדולה בהרבה ממשעולי צדקת דרכנו. וביתר שאת, חירות היא קודם החובה שלנו לעשות את כל מה שניתן כדי להחזיר את כולם הביתה. אז ורק אז נוכל כולנו להתכנס יחד כאומה, להשתית מחדש את ערכי השוויון, האחוה ההדדית כדי שכל אחד מאיתנו, כל אחד באמנותו שלו, יוכל להיות בארץ שלנו, ויחד נוכל להמשיך לכתוב ולספר את הסיפור שלנו כאומה וכעם בכל דור ודור. זה הדור שלנו. זו האחריות שלנו, להמשיך ולבחור להיות בני חורין.

אסף דוקטור, יוזם דוקטור וירון רמון, בעלי מסעדת "האחים"

הקימו את מיזם "אחים לאוכל" שסיפק מנות חמות למאות אלפי חיילים ואזרחים ברחבי הארץ.

משפט ישן אומר שהמצב הקיים הוא רק אפשרות אחת מבין הרבה. כל שנה, כשאנחנו מספרים את סיפור יציאת מצרים, אנחנו חוזרים וחוזרות לסיפור העתיק ביותר של מרד כנגד המציאות, כנגד האפשרות האחת והיחידה. בפסח הזה, חשוב שנזכור, לצד כל מה שיש עוד לתקן, גם את מה שהצלחנו להשיג.

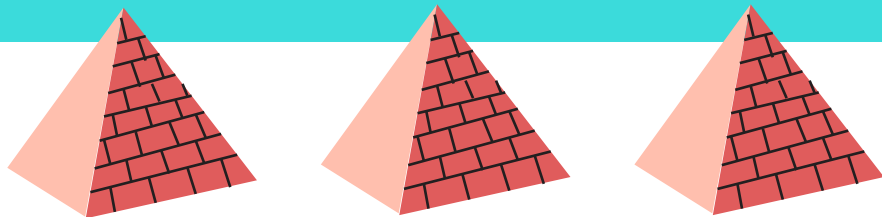
לנבחרות ונבחרים הציבור בשלטון המקומי יש חובה מוסרית גדולה בקדנציה הקרובה - לחזק את האמון בקרב התושבים והתושבות בעיר, לייצר מנגנון ומנהיגות מקומית שלוקחת אחריות ונותנת מענה לנושאים ולאתגרים שהמדינה לאט לאט נעלמת בהם, בצורה הרבה יותר יעילה וחדשנית. בימים בהם יש משבר אמון חריף בין המדינה לאזרחיה, השלטון המקומי יכול להיות כר פורה למנהיגות טהורה שבה לעבוד בשביל הציבור. מנהיגות שמגשרת על הפילוג, על השסעים ועל חוסר האונים הפוליטי.

למרות שהשלטון המקומי והשרותים העירוניים שלנו הם מה שאנחנו קמים איתו בבוקר ומה שאנחנו הולכים לישון איתו בלילה, ראינו את החשיבות והכוח שלו בשמירת צביון העיר ב"חוק המרכולים" ב-2018, בהתמודדות עם משבר הקורונה, ביצירת פתרונות לתחבורה ציבורית בסופי השבוע, בסוגיות של שוויון מגדרי, ובאינספור מבצעים ומצבי חירום אחרים. מאז ועד היום המגמה נמשכת - במערכת הבחירות האחרונה נכנסו למעגל העשייה עוד המון נבחרות ונבחרים ציבור ראויים, שמבינים את גודל האחריות ומוכנים לקחת את האתגר הזה בשתי הידיים.

השלטון המקומי הוא הזדמנות גדולה וגם זכות גדולה לקחת אחריות על ההווה ועל העתיד שלנו ושל התושבים והתושבות שלנו - להחזיר את האמון, להיות נגישים ולא מנותקים, להנות מהעשייה המשותפת. לדעתי זו המשימה של כל נבחר ונבחרת הציבור בקדנציה הקרובה.

אור גרינפלד

בוגר תכנית 'קול מקומי', וסגן ראש עיריית מודיעין-מכבים-רעות

רבן גמליאל היה אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו, ואלו הן:

פֶּסַח, מִצְּהָה, וּמְרוֹר.

יְהוָה שְׂלֵא לְהַגְבִּיחַ אֶת הַזְּרוּעַ.

פֶּסַח שְׁהִיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בְּזִמְנָן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה קַיָּם, עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שְׁפִסַּח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ מִמְצָרִים, שְׁנֵאמַר: וְאִמְרַתֶּם זִבַּח פֶּסַח הוּא לִי, אֲשֶׁר פִּסַּח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם, וְאֵת בְּתֵינוּ הִצִּיל, וַיִּקְדֵּר הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּ.

מְרָאָה אֶת הַמִּצְוֹת לְמִסְבִּים וְאוֹמֵר:

מִצְּהָה זוֹ שְׂאֵנוּ אוֹכְלִים, עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שְׂלֵא הַסְּפִיק בְּצַקֶּם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְגֵאָלֶם, שְׁנֵאמַר: וַיֹּאפֹּי אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאֻוּ מִמִּצְרַיִם עֲגַת מִצּוֹת, כִּי לֹא חֲמֵץ, כִּי גִרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלוּ לְהַתְמַקְּמָה, וְגַם צִדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם.

מְרָאָה אֶת הַמְּרוֹר לְמִסְבִּים וְאוֹמֵר:

מְרוֹר זֶה שְׂאֵנוּ אוֹכְלִים, עַל שׁוֹם מָה? עַל שׁוֹם שְׁמַרְרוּ הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ מִמְצָרִים, שְׁנֵאמַר: וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה, בַּחֲמֹר וּבִלְבַנִּים וּבְכָל עַבְדָּה בְּשִׁדָּה אֶת כָּל עַבְדֵּיהֶם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָּהֶם בְּפָרֶךְ.

בְּכָל דּוֹר וְדוֹר חַיֵּב אָדָם לְרִאוֹת אֶת עֲצֵמוֹ בְּאֵלוֹ הוּא יִצְא מִמִּצְרַיִם, שְׁנֵאמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם. לֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בַּלְבָּד גֵּאֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲלֵא אִף אוֹתָנוּ גֵּאֵל עַמֵּהֶם, שְׁנֵאמַר: וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִמִּצְרַיִם, לְמַעַן הָבִיא אֹתָנוּ, לְתַת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם.

מִגְבִּיחִים אֶת הַכּוֹס עַד הַלְלוּיָהּ (ויש המגביחים עד גאל ישראל).

לְפִיכֶף אֲנַחְנוּ חַיִּים לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבַּח, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדָּר, לְכַבֵּד, לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס לְמִי שְׁעָשָׂה לְאַבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלֹהִים: הוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם מִמִּצְרַיִם מִמִּצְרַיִם מִמִּצְרַיִם לְשִׁמְחָה, וּמֵאֵל לַיּוֹם טוֹב, וּמֵאֵפְלָה לְאוֹר גְּדוֹל, וּמִשְׁעָבוֹד לְגֵאָלָה. וְנֹאמַר לְפָנָיו (יש שאין אומרים שירה תדשה): הַלְלוּיָהּ.

א הַלְלוּ יְהוָה הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְהוָה. ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם. ג מִמְרוֹר שְׁמֹשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה. ד רַם עַל כָּל גּוֹיִם יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ. ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְּגַבִּיחַ לְשַׁבַּח. ו הַמְּשַׁפִּילֵי לְרִאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ. ז מִקִּימֵי מִצְרַיִם לְמִצְרַיִם מִצְרַיִם לְרִימֵי אֲבִיוֹן. ח לְהוֹשִׁיבֵי עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ. ט מוֹשִׁיבֵי עֲקָרֹת הַבַּיִת אִם הַבָּנִים שְׁמַחָה הַלְלוּ יְהוָה. (תהלים קי"ג)

א בְּצֵאתִי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעַז. ב הִתְהַדָּה יְהוָה לְקַדְּשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמִּשְׁלוֹתָיו. ג הִים רָאָה וַיִּנְס הַיִּרְדֵּן יֹסֵב לְאַחֹר. ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבָנֵי צֹאן. ה מִה לֶּךָ הִים כִּי תִנּוּס הַיִּרְדֵּן תֹּסֵב לְאַחֹר. ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבָנֵי צֹאן. ז מִלְפָּנֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אָרֶץ מִלְפָּנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב. ח הַהֲפָכֵי הַצּוֹר אַגַּם מִיִּם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנוּ מִיִּם. (תהלים קי"ד)

מִגְבִּיחִים אֶת הַכּוֹס עַד גֵּאֵל יִשְׂרָאֵל.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גֵּאָלָנוּ וְגֵאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעֵנוּ לְלִילָה הַזֶּה לְאַכֵּל בּוֹ מִצָּה וּמְרוֹר. כֵּן יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יִגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלְרִגְלִים אַחֵרִים הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשִׁלוֹם, שְׁמַחִים בְּכַנְיָן עִירָךְ וְשִׁשִּׁים בְּעַבְדֻתְךָ. וְנֹאכַל שֵׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפְּסָחִים אֲשֶׁר יִגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבִּיחֶךָ לְרִצּוֹן, וְנוֹדָה לְךָ שִׁיר תְּדַשׁ עַל גֵּאֵלְתָנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשָׁנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ גֵּאֵל יִשְׂרָאֵל.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן.

שׁוֹתִין אֶת הַכּוֹס בְּהַסְבַּת שְׁעָאֵל.

אדמה ועבודה

ברכה על הכוס השנייה,
מתוך ההגדה לפסח של
הקיבוץ הארצי:

כוס בְּרָכָה
נִשָּׂא לָנוּ
וּלְבָנֵינוּ וְלִכְל
מַעֲשֵׂה יְדֵינוּ.
לְפָרֵי הָאֲדָמָה
וּלְתַנּוּבֹת
הָאָדָם, לְיוֹם
הָעֵמֶל וְלַחַיִּי
הַשְּׂתוּף. לְחַיִּים
וּלְבְּרָכָה!

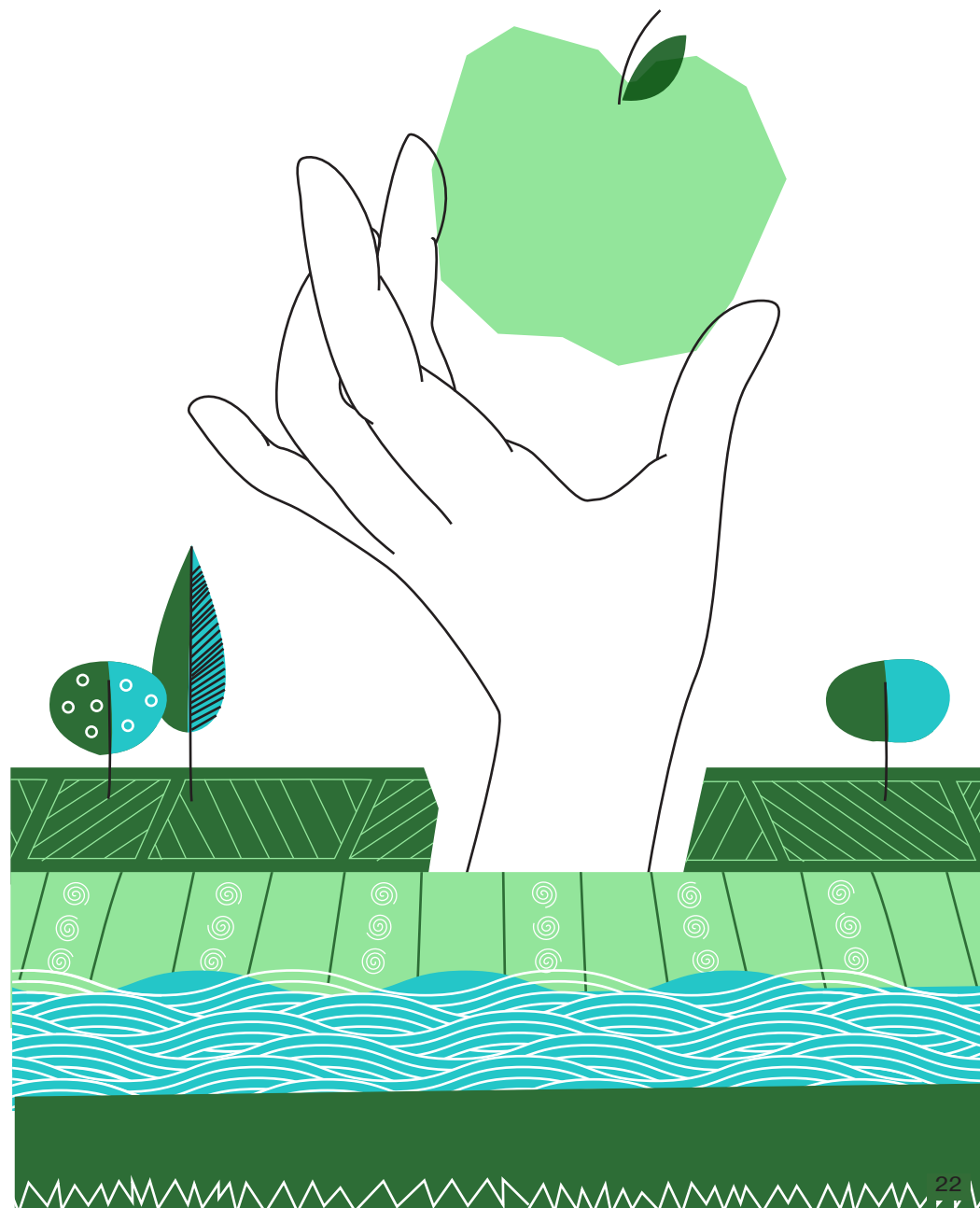
מייסדי הקיבוצים היו אנשים מאמינים.
הם האמינו בציונות ועלו לארץ ישראל,
הם האמינו בחיים יצרניים, בשיתוף
ושוויון, והקימו קהילות בהן יושמו
הערכים הללו. אחרי גלות ארוכה כנצח,
מימשו הקיבוצים והמושבים את החזרה
לעבודת האדמה בכל מקום. הם קבעו
בגופם ובמחרשתם היכן יעבור גבולה של
המדינה עליה חלמו.

הם חלמו ועשו. מקבוצה קטנה שהקימה
את דגניה צמחה לה תנועה גדולה,
שאנשיה נרתמו לכל משימה לאומית
אותה יזמו או שאליה נקראו. בשבת
השחורה של ה-7 באוקטובר נפגעו קשות
קיבוצי הנגב המערבי, שהם העידית של
ההתיישבות. חברים רבים נרצחו, רבים
נחטפו, מאות בתים ומבני קהילה הועלו
באש והקהילות פונו לאזורים בטוחים.

השיקום ייקח זמן. הוא יימשך כמה
שהקהילות היקרות שלנו יצטרכו, בטרם
יחזרו הביתה לקיבוץ, לנוף הנגב, לשדה
ולמפעל. החברה הקיבוצית היא חברה
חזקה ויצרנית והשיקום של קיבוצי הנגב
המערבי הוא משימה לאומית. התנועה
הקיבוצית ביחד עם משרדי הממשלה
והמועצות האזוריות משלבות ידיים
לשיקום וחינושם של חיי קהילה, ייצור,
חקלאות ותעשייה בעשרות יישובי גבול
הדרום ועשרות יישובי גבול הדרום
והצפון. זו המשימה הציונית החשובה
ביותר בימים אלה. זהו גם צעד מפתח
בשיקומה של המדינה והחברה, אחרי
האסון הנורא שפקד אותנו.

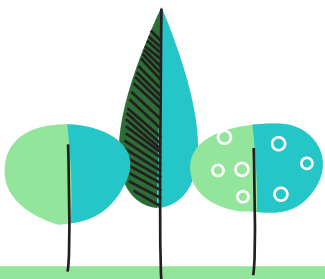
ליאור שפחה

מזכ"ל התנועה הקיבוצית

הצעה לפעילות:

1. חשבו על דבר מה שיצרתם או עשיתן השנה ואתם מברכים עליו, ושתפו את מי שיושבת לידכן.
2. שתפו בדבר אחד שאתם מחכים ומחכות שיצמח בעתיד. איזו עבודה ניתן לעשות היום כדי לעודד את צמיחתו?

עיצובה של מסורת עממית, ומסורת חג בתוכה, אינו נעשה ביום ואינו אפוס של אמן יחיד, אלא מקפל בתוכו מהלך עצום של חיי עם, מהלך שמצטמצם בסופו רק עד כדי סמל.

כשלא הייתה לנו אדמה - היו לנו הרבה שמים, עכשיו יש לנו אדמה - והשמים הצטמצמו. ששת ימי החולין יצאו מקדושתם ונכנסו לפשוטם. כשמצטמצמים השמים האדם מטבעו מחפש אחר נשמה יתירה.

יש נטייה לחזור יותר ויותר, גם בנוסח ההגדה וגם בפולחן החג, אל הצורה המסורתית. אבל כשם שניסיונות החיפוש היו גילוי של כובד ראש ורצינות, כן החזרה מראה על כובד ראש ורצינות. אולי מכל החיפושים והניסיונות של דורנו לא ישאר בהגדה לעתיד אלא רק פסוק אחד. אבל חיפושים אלה, הנעשים דווקא על ידי אנשים המכונים "חילוניים", הנם לדעתי ממעשי הקדושה הבלתי מודעים של הדור.

אבא קובנר, ליל הפסח החילוני והפסח הדתי, מעריב 1965

עץ אגס

רחל

יָד אָכִיב בְּקֶשֶׁר הָזֶה... אָדָם מְקִיץ מִשְׁנָה
וְרוֹאֶה: מוֹל חֲלוֹנוֹ
עֵץ אָגָס מִלְּבָב.
וּבֶן-רִגְעַ: הָהָר זֶה רִבֵּץ עַל הַלֵּב
הַתְּפוֹרֵר וְאֵינוֹ.

הֵן תְּכִינִי: לֹא יוֹכֵל הָאָדָם בְּאֶבְלוֹ הַתְּעַקֵּשׁ
עַל פְּרָחוֹ הָאֶחָד שֶׁכָּמֵשׁ
בְּנִשְׁבִּיכַת הַסֶּתֶר הָאֶכְזֵר -
אִם אָכִיב מִפִּיסוֹ וּמִגִּישׁ לוֹ, חֵיךְ וְהַגֵּשׁ
זֶר פְּרָחִים עֲנֵקִי לְמוֹ חֲלוֹנוֹ מִמֶּשׁ!

בוא בשלום טל *

פיוט המיוחס ליוסי בן יוסי
(ארץ ישראל, מאה 4-5)

גֶּשֶׁם חֶלֶף וּסְתוֹ עֶבֶר
וְהַפֶּל בְּעֵתוֹ, וְהַפֶּל בְּעֵתוֹ נוֹצֵר
לֵךְ לְשָׁלוֹם, לֵךְ גֶּשֶׁם!

דוֹדָאִים נִתְּנוּ רֵיחַ בְּגִנַּת דּוֹדִים,
בּוֹא, בּוֹא בְּשָׁלוֹם, בּוֹא טַל!
בּוֹא בְּשָׁלוֹם, בּוֹא טַל!

רוּחַ בְּרָקִים וְצִינּוֹרֵי שֶׁחַק
עָשׂוֹ שְׁלִיחוֹתָם
לֵךְ לְשָׁלוֹם, לֵךְ גֶּשֶׁם

לְאֶנֶר בְּקֶצֶר גְּדוּלֵי חֶצִיר!
בּוֹא, בּוֹא בְּשָׁלוֹם, בּוֹא טַל!
בּוֹא בְּשָׁלוֹם, בּוֹא טַל!

* הפיוט 'טל' לא מופיע בהגדות פסח המסורתיות אך הוא מופיע כפיוט המלווה את תפילת הטל הנאמרת בראשית חג הפסח. פיוט זה התאים להגדה הקיבוצית לא משום שחברי הקיבוץ הקפידו על התפילה לגשם או לטל. הוא היה שזור בתביעה לחזור לחיים בטבע, לקבל את רגישותו של החקלאי לאקלים ולאדמה.

מוקי צור

שֵׁלַחַן עוֹרֵךְ

אֹכְלִים וְשׁוֹתִים הַסְעוּדָה הַעֲרוּכָה וְנוֹהֲגִים לְאָכֹל תַּחֲלָה בַּיּוֹצֵא מִבְּשׂוֹלוֹת. וְלֹא יֹאכַל יוֹתֵר מִדִּי, שֶׁלֹּא תִהְיֶה עָלָיו אֲכִילַת אֶפְיקוֹמֵן אֲכִילָה גִּסָּה.

צָפוּן

אַחַר גָּמַר הַסְעוּדָה לֹקַח כָּל אֶחָד מֵהַמְסַבִּים כּוֹזֵת מִהַמָּצָה שֶׁהִיָּתָה צְפוּנָה לְאֶפְיקוֹמֵן וְאוֹכֵל מִמֶּנָּה כּוֹזֵת בְּהַסָּבָה. וְצָרִיךְ לְאָכְלָהּ קֹדֶם הַצּוֹת הַלַּיְלָה.

בְּרַךְ

מוֹזְגִין כּוֹס שְׁלִישִׁי וּמְבָרְכִין בְּרַכַּת הַמְּזוּן.

נוסח עדות מזרח

לְשֵׁם יְחִוּד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתָהּ, בְּדַחֲלֵנוּ וּרְחִימֵנוּ וּרְחִימֵנוּ וּדְחִילֵנוּ, לְיַחַדְדָּא שְׁם יו"ד אֹת ה' אֱבָאוֹת וְא"ו אֹת ה"א בְּיַחַדְדָּא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, הָרִי אֲנַחְנוּ בְּאִים לְקַיִם מַצּוֹת עֲשֵׂה דְאוֹרֵיָתָא לְבָרַךְ בְּרַכַּת הַמְּזוּן, כַּפְתוּב בַּתּוֹרָה: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבְרַכַּת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, לְתַשְׁבַּח שְׁרֵשׁ מַצּוֹת זֶה בְּמָקוֹם עֲלִיוֹן. וַיְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּהִיָּה חֲשׂוּבָה וּמְקַבֶּלֶת וּרְצוּיָה לְפָנֶיךָ בְּרַכָּה רְאוּשׁוֹנָה וּבְרַכָּה שְׁנִיָּה וּבְרַכָּה שְׁלִישִׁית אֲשֶׁר נִבְרַךְ עִתָּה עַל הַמְּזוּן. וְתַתֵּן לָנוּ כַּח וַיְכַלֵּת וְעֲזָר וְסִיּוּעַ לְהַעֲלוֹת מִיַּיִן נִקְבִּין וְלַהֲמִשִּׁיף אַרְבַּעַת הַמּוֹחִין לְיִשְׂרָאֵל וְרַחֵל [הַגְּדוּלָּה]. וְגַם תְּהִיָּה חֲשׂוּבָה וּמְקַבֶּלֶת וּרְצוּיָה לְפָנֶיךָ, בְּרַכָּה רְבִיעִית אֲשֶׁר נִבְרַךְ עִתָּה. וְתַתֵּן לָנוּ כַּח וַיְכַלֵּת וְעֲזָר וְסִיּוּעַ לְהַעֲלוֹת מִיַּיִן נִקְבִּין, וְלַהֲמִשִּׁיף אַרְבַּעַת הַמּוֹחִין לְיַעֲקֹב וְרַחֵל. וַיַּעֲלֶה לְפָנֶיךָ כֹּהֵנוּ בְּכָל-הַפְּנוּת הַקְּרָאוֹת לְכוּן בְּאַרְבַּע בְּרַכּוֹת אֵלֵינוּ שֶׁל הַמְּזוּן. וַיְהִי נֶעֱם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה עֲלֵינוּ, וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָהוּ.

לְמַנְצַח בְּגִינַת מְזִמּוֹר שִׁיר. אֱלֹהִים יִחַנְנוּ וּיְבָרְכֵנוּ יָאֵר פָּנָיו אֲתָנוּ סְלָה. לְדַעַת בְּאַרְץ דְּרַכָּךְ בְּכָל גּוֹיִם יִשְׁוֹעַתְךָ. יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלֵם. יִשְׁמְחוּ וַיִּרְנְנוּ לְאֲמִים כִּי

רְחִיצָה / רְחִיץ

נוֹטְלִים אֶת הַיָּדַיִם וּמְבָרְכִים בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמַצּוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם.

מוֹצֵיא, מַצָּה

יָקַח הַמַּצּוֹת בְּסֶדֶר שֶׁהֵנִיחַן, הַפְּרוּסָה בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁלֻמוֹת, וַיֹּאחֲזוּ שְׁלֻשְׁתָּן בְּיָדוֹ וַיְבָרַךְ "הַמוֹצֵיא", יֵנִיחַ מִיָּדוֹ אֶת הַתַּחְתּוֹנָה וַיְבָרַךְ "עַל אֲכִילַת מַצָּה" עַל הַשְּׁלֻמוֹת וְהַפְּרוּסָה. אַחַר כֵּן יִבְצַע כּוֹזֵת מִן הַעֲלִיוֹנָה הַשְּׁלֻמוֹת וְכוֹזֵת שְׁנֵי מִן הַפְּרוּסָה וַיִּטְבֹּלֵם בְּמַלַּח, וַיֹּאכַל בְּהַסָּבָה שְׁנֵי הַיָּדַיִם.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמוֹצֵיא לָחֶם מִן הָאָרֶץ.
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמַצּוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל אֲכִילַת מַצָּה.

מְרוֹר

כָּל אֶחָד מֵהַמְסַבִּים לֹקַח כּוֹזֵת מְרוֹר וּמְטַבְּלוֹ בְּתַרוּסָת, חֲזוֹר וּמְנַעֵר הַתְּרוּסָת, מְבָרַךְ וְאוֹכֵל כְּלֵי הַסָּבָה.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמַצּוֹתָיו וְצִוְּנוּנוּ עַל אֲכִילַת מְרוֹר.

כוֹרֵךְ

כָּל אֶחָד מֵהַמְסַבִּים לֹקַח כּוֹזֵת מִן הַמָּצָה הַשְּׁלִישִׁית עִם כּוֹזֵת מְרוֹר וְכוֹרֵכִים יַחַד, אוֹכְלִים בְּהַסָּבָה וּבְלֵי בְּרַכָּה. לְפָנֵי אֹמֵר:

זָכַר לְמַקְדָּשׁ כְּהַלֵּל. כֵּן עֲשֵׂה הַלֵּל בְּזִמְן שְׁבִית הַמַּקְדָּשׁ הִיָּה קַיִם: הִיָּה כּוֹרֵךְ פּוֹסַח מַצָּה וּמְרוֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד, לְקַיִם מַה שֶׁנֶּאֱמַר: עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֶהוּ.

תשפט עמים מישור ולאמים בארץ תנחם סלה. ידוה עמים אלהים ידוה עמים כלם. ארץ נתנה יבולה יברכנו אלהים אלהינו. יברכנו אלהים וייראו אתו כל אפסי ארץ. (תהלים סז)

אברכה את יי בכל עת תמיד תהלתו בפי: סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם: תהלת יי ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד: ונאנחנו נברך יה מעתה ועד-עולם הללו-יה: וידבר אלי זה השלחן אשר לפני יי

המזמן: ברושותם! (הב לן ונברך למלפא עלאה קדישא)
עונים: שמים!

המזמן: (ברשות מלפא עלאה קדישא [בשבת: וברשות שבת מלפא] וברשות יומא טבא קדישא [וברשות מורי ורבותי] וברשותכם) נברך (בעשרה אלהינו) שאכלנו משלו

עונים: ברוך (אלהינו) שאכלנו משלו וברובו הגדול תמיד חיינו
המזמן: ברוך (אלהינו) שאכלנו משלו וברובו הגדול תמיד חיינו

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם האל הן אותנו ואת העולם כלו בטובו בחן בחסד ברוח וברחמים רבים. נתן לחם לכל-בשר כי לעולם חסדו. וברובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו מזון תמיד לעולם ועד, כי הוא אל זן ומפרנס לכל, ושלחנו ערוך לכל, והתקין מחיה ומזון לכל-ברייתו אשר ברא ברחמי וברב חסדיו כאמור: פותח את ידך ומשיב על-חי רצון. ברוך אתה יי הן את הכל.

נודה לך יי אלהינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה ברית ותורה חיים ומזון, על שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים, ועל בריתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדנו ועל חקי רצונך שהודעתנו, ועל חיים ומזון שאתה זן ומפרנס אותנו.

על הכל יי אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים את שמך, כאמור: "ואכלת ושבעת, וברכת את יי אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך." ברוך אתה יי, על הארץ ועל המזון.

רחם יי אלהינו עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים: עירך ועל הר ציון משכן כבודך ועל היכלך ועל מעונך ועל דבירך, ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו. אבינו! רענו, זוננו, פרנסנו, פללנו, הרויחנו, הרוח לנו מהרה מפל צרותינו, ואל תצריכנו יי אלהינו לידי מתנות בשר ודם ולא לידי הלואה, אלא לידך המלאה והרחבה העשירה והפוחה. יהי רצון שלא נבוש בעולם הזה ולא נכלם לעולם הבא, ומלכות בית דוד משיחך תחזירנה למקומה במהרה בימינו.

בשבת מוספין: רצה והתליצנו יי אלהינו במצותיך ובמצות יום השביעי השבת הגדול והקדוש הזה. כי יום גדול וקדוש הוא מלפניך. נשבות בו וננוח בו ונתענג בו במצות חקי רצונך. ואל תהי צרה ויגון ביום מנוחתנו. והראנו בנחמת ציון במהרה בימינו, כי אתה הוא בעל הנחמות. והגם שאכלנו ושתינו, חרבן ביתך הגדול והקדוש לא שכחנו. אל תשפחנו ואל תזנחנו לעד, כי אל מלך גדול וקדוש אתה.

אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבוא, יגיע, יראה וירצה, ישמע ויפקד ויזכר, וזכרוננו וזכרון אבותינו, זכרון ירושלים עירך, וזכרון משיח בן דוד עבדך, וזכרון כל-עמך בית ישראל לפניך, לפלטה לטובה לחן לחסד ולרחמים, לחיים טובים ולשלום, ביום חג המצות הזה, ביום טוב מקרא קדש הזה, לרחם בו עלינו ולהושיענו.

זכרנו יי אלהינו בו לטובה, ופקדנו בו לברכה, והושיענו בו לחיים טובים בדבר ישועה ורחמים; חוס וחסנו, ונחמל ורחם עלינו, והושיענו כי אליך עינינו, כי אל מלך חנון ורחום אתה.

ותבנה ירושלים עירך במהרה בימינו. ברוך אתה יי, בונה ירושלים (בלחש: אמן).

אם שכח בשבת לומר רצה: (ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית. ברוך אתה יהוה, מקדש השבת)

אם שכח יעלה ויבוא: (ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, שנתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה, את יום [אם שכח גם רצה: השבת הזה ואת יום] חג המצות הזה, את יום טוב מקרא קדש הזה. ברוך אתה יהוה, מקדש ישראל והזמנים).

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם לעד האל אבינו מלכנו אדירנו בוראנו גואלנו קדושנו קדוש יעקב רוענו רועה ישראל המלך הטוב והמטיב לכל שבכל יום ויום הוא המטיב לנו הוא מטיב לנו הוא ייטיב לנו הוא גמלנו הוא גומלנו הוא יגמלנו לעד חן וחסד ורחמים ורוח והצלה וכל טוב.

הרחמן הוא ישפח על כבודו.

הרחמן הוא ישפח בשמים ובארץ.

הרחמן הוא ישפח בנו לדור דורים.

הרחמן הוא קרן לעמו ירים.

הרחמן הוא תפאר בנו לנצח נצחים.

הרחמן הוא יפרנסנו בכבוד ולא כבוזי בהתר ולא באסור בנחת ולא בצער.

הַרְחָטָן הוא יתן שלום בינינו.

הַרְחָטָן הוא ישלח ברכה ורחם והצלחה בכל-מעשה ידינו.

הַרְחָטָן הוא יצליח את דרכינו.

הַרְחָטָן הוא ישבר על גלות מהרה מעל צנארנו.

הַרְחָטָן הוא יוליכנו מהרה קוממיות בארצנו.

הַרְחָטָן הוא ירפאנו רפואה שלמה.

הַרְחָטָן הוא יפתח לנו את דוד הרחבה.

הַרְחָטָן הוא יברך כל אחד ואחד ממנו בשמו הגדול כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מפל פל פן יברך אותנו יחד ברכה שלמה וכן יהי רצון ונאמר אמן.

הַרְחָטָן הוא יפוש עלינו ספת שלומו.

בשבת: **הַרְחָטָן** הוא ינחילנו עולם שפלו שבת ומנוחה לחיי העולמים.

הַרְחָטָן הוא ינחילנו ליום שפלו טוב.

הַרְחָטָן הוא ישע תורתו ואהבתו בלבנו ותהיה יראתו על פנינו לבלתי נחטא ויהיו כל מעשינו לשם שמים.

ברכת האורח: **הַרְחָטָן** הוא יברך את השלחן הזה שאכלנו עליו ויסדר בו כל-מעדני עולם ויהיה כשלחנו של אברהם אבינו עליו השלום כל-רעב ממנו יאכל וכל-צמא ממנו ישקה ואל-יחסר ממנו כל-טוב לעד ולעולמי עולמים אמן. **הַרְחָטָן** הוא יברך את בעל הבית הזה ובעל הסעודה הזאת הוא ובניו ואשתו וכל-אשר-לו בכנים שיהיו ובנכסים שיברו ברוך ייחילו ופעל ידיו תרצה ויהיו נכסיו ונכסיו מצליחים וקרובים לעיר ואל-יודקק לפניו ולא לפנינו שום דבר חטא והרהור עון שיש ושמח כל-הימים בעשר וקבוד מעתה ועד עולם לא יבוש בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא אמן פן יהי רצון.

בסעודת חתן: **הַרְחָטָן** הוא יברך את החתן והפלה, בכנים זכרים של קימא, לעבודתו ותברך. **הַרְחָטָן** הוא יברך את כל המסבין בשלחן הזה, ויתן לנו הקדוש ברוך הוא, כל משאלות לבנו לטובה.

בסעודת מילה: **הַרְחָטָן** הוא יברך את בעל הבית הזה אבי הבן, הוא ואשתו היולדת, מעתה ועד עולם. **הַרְחָטָן** הוא יברך את הילד הנולד, וכשם שזכהו הקדוש ברוך הוא למילה, כך יזכהו להכנס לתורה ולחפה, ולמצות ולמעשים טובים, וכן יהי רצון ונאמר אמן. **הַרְחָטָן** הוא יברך את מעלת הסנדק והמוהל ושאר המשפדלים במצוה, הם וכל אשר להם.

הַרְחָטָן הוא יחיינו ויזכנו ויקרבנו לימות המשיח וילבנין בית המקדש ולחיי העולם הבא. מגדיל (מגדול) ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו לידו ולזרעו עד עולם. כפירים רשו ורעבו ודרשי יי לא יחסרו כל טוב. נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם כל היום חונן ומלנה וזרעו לברכה

מה שאכלנו יהיה לשבעה ומה ששתינו יהיה לרפואה ומה שהותרנו יהיה לברכה פדכתיב ויתן לפניהם ויאכלו ויותרו כדבר יי. ברוכים אתם ליהוה עשה שמים וארץ. ברוך הגבר אשר יבטח ביהוה והיה יי מבטחו. יהוה עז לעמו יתן יי יברך את-עמו בשלום. עושה שלום במרומיו הוא ברחמי עושה שלום עלינו ועל כל-עמו ישראל ואמרו אמן.

נוסח אישכנז

שיר המעלות בשוב יי את שיבת ציון היינו כחלמים. אז ימלא שחוק פינו ולשונו רנה אז יאמרו בגוים הגדיל יי לעשות עם אלה. הגדיל יי לעשות עמנו היינו שמחים. שובה יי את שביטנו כאפיקים בנגב. הזרעים בדםצה ברנה קצרו. הלוף ילף וככה נשא משך הזרע בא יבוא ברנה נשא אלמתיו. (תהלים קכ"ו)

שלשה שאכלו כאחד חביז לזמן והמזמן פותח: רבותי, נברך!

המסבים עונים: יהי שם יי מברך מעתה ועד עולם.

המזמן אומר: ברשות מרנן ורבנן ורבותי, נברך (בעשרה אלהינו) שאכלנו משלו.

המסבים עונים: ברוך (אלהינו) שאכלנו משלו ובטובו חיינו.

המזמן חוזר ואומר: ברוך (אלהינו) שאכלנו משלו ובטובו חיינו.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, הן את העולם פלו בטיבו בחן בחסד וברחמים, הוא נתן לחם לכל-בשר פי לעולם חסדו, ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו מזון לעולם ועד, בעבור שמו הגדול, פי הוא אל זן ומפרנס לכל, ומטיב לכל ומכין מזון לכל-בריותיו אשר ברא (בנוסח ספרד מוסיפים: כאמור: פותח את ידך ומשביע לכל-חי רצון). ברוך אתה יי הן את הפל.

נודה לך ?? אלהינו על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה טובה ורחבה, ועל שהוצאתנו ?? אלהינו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים, ועל בריחתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדנו ועל חקיך שהודעתנו, ועל חיים חן וחסד שחוננתנו, ועל אכילת מזון שאתה זן ומפרנס אותנו תמיד, בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

ועל הכל ?? אלהינו אנתנו מודים לך ומברכים אותך, ותברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד, כפתוב: "ואכלת ושבעת, וברכת את ?? אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך". ברוך אתה ??, על הארץ ועל המזון.

רחם נא ?? אלהינו על ישראל עמך, ועל ירושלים עירך, ועל ציון משכן כבודך, ועל מלכות בית דוד משיחך, ועל הבית הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו. אלהינו, אבינו, רענו, זוננו, פרנסנו וכלכלנו והרויחנו, והרנח לנו ?? אלהינו מהרה מכל צרותינו. ונא אל תצריכנו ?? אלהינו, לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואתם, כי אם לך המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, שלא גבוש ולא נפלים לעולם ועד.

בשבת מוסיפין: רצה והחליצנו ?? אלהינו במצותיך ובמצות יום השביעי השבת הגדול והקדוש הזה. כי יום זה גדול וקדוש הוא לפניך לשבת בו ולנוח בו באהבה כמצות רצונך. ובצונך הניח לנו ?? אלהינו שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו. והרננו ?? אלהינו בנחמת ציון עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך כי אתה הוא בעל הישועות ובעל הנחמות.

אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבא ויגיע, ויראה וירצה וישמע, ויפקד ויזכר ויזכורנו ויפקדוננו וזכרון אבותינו, וזכרון משיח בן דוד עבדך, וזכרון ירושלים עיר קדשך, וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך לפלטה, לטובה, לחן ולחסד ולרחמים, לחיים נוסח ספרד: טובים ולשלום, ביום חג המצות הזה.

זכרנו ?? אלהינו בו לטובה, ופקדנו בו לברכה, והושיענו בו לחיים נוסח ספרד: טובים; ובדבר ישועה ורחמים חוס וחננו, ורחם עלינו והושיענו, כי אליך ענינו, כי אל מלך חנון ורחום אתה.

ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בנינו. ברוך אתה ??, בונה ברחמיך וירושלים. (בלחש: אמן)

אם שכח בשבת לומר רצה: (ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית. ברוך אתה יהוה, מקדש השבת)

אם שכח יעלה ויבוא: (ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, שנתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה, את יום [אם שכח גם רצה: השבת הזה ואת יום] חג המצות הזה, את יום טוב מקרא קדש הזה. ברוך אתה יהוה, מקדש ישראל והזמנים).

ברוך אתה ??, אלהינו מלך העולם, האל אבינו, מלכנו, אדירנו, בוראנו, גאלנו, יוצרנו, קדושו קדוש יעקב, רוענו רועה ישראל, המלך הטוב והמטיב לכל, שבכל יום ויום הוא הטיב, הוא מטיב, הוא ייטיב לנו. הוא גמלנו הוא גומלנו הוא יגמלנו לעד, לחן ולחסד ולרחמים ולרחם הצלה והצלחה, ברכה וישועה נחמה פרנסה וכלכלה, ורחמים וחסים ושלום וכל טוב; ומכל טוב לעולם על יחסנו.

הרחמן הוא ימלוך עלינו לעולם ועד.

הרחמן הוא ותברך בשמים ובארץ.

הרחמן הוא ישפח לדור דורים, ויתפאר בנו לעד ולנצח נצחים, ויתהדר בנו לעד ולעולמי עולמים.

הרחמן הוא ופרנסנו בכבוד.

הרחמן הוא ישבור עלנו מעל צנארנו, והוא יוליכנו קוממיות לארצנו.

הרחמן הוא ישלח לנו ברכה מרבה בבית הזה, ועל שלחן זה שאכלנו עליו.

הרחמן הוא ישלח לנו את אליהו הנביא זכור לטוב, ויבשר לנו בשורות טובות וישועות ונחמות.

בבית אביו אומר: **הרחמן** הוא יברך את אבי מורי בעל הבית הזה, ואת אמי מורתי בעלת הבית הזה.

נשוי אומר: **הרחמן** הוא יברך אותי, (אם אביו ואמו בחיים: ואת אבי מורי, ואת אמי מורתי), ואת אשתי, ואת זרעי, ואת כל אשר לי.

אשה נשואה אומרת: **הרחמן** הוא יברך אותי (אם אביה ואמה בחיים: ואת אבי מורי, ואת אמי מורתי), ואת בעלי, ואת זרעי, ואת כל אשר לי.

אורח אומר: **הרחמן** הוא יברך את בעל הבית הזה ואת בעלת הבית הזה, אותם ואת ביתם ואת זרעם ואת כל אשר להם.

יהי רצון, שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה, ולא יפלים לעולם הבא, ויצלח מאד בכל נכסיו, ויהיו נכסיו ונכסיו מצליחים וקרובים לעיר, ואל ישלט שטן לא במעשי ידיו

נוהגים לפתוח הדלת, למוזג כוס (לכבודו של אליהו הנביא) ולהכריז:

**שִׁפְךָ חֲמַתְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּךָ וְעַל עַמְלֵכוֹת
אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ. כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נֹהוּ
הַשָּׁמַיִם. שִׁפְךָ עֲלֵיהֶם זַעֲמֶךָ וְחֲרוֹן אַפֶּךָ יִשְׁיֵאָם. תִּרְדֹּף בְּאֶף
וְתִשְׁמִידֵם עֲתַחַת שָׁמַיִם וְ.** *

'שפוך אהבתך על הגויים'

'שפוך חמתך' הוא אחד הטקסטים הקשים לקריאה בהגדת הפסח המסורתית, והוא מעורר ברבים מהקוראים אי-נחת. הטקסט מורכב משלושה פסוקי תהילים (ופסוק ממגילת איכה), וככל הנראה נוסף להגדה בימי הביניים, בתקופה של רדיפות היהודים. הקטע מבטא את שאיפת הנקם הכמוסה של מי שלא יכל להגן על עצמו ולהשיב מאבק. כיום אנו יכולים להגן על עצמנו, וכן יכולים להשיב מאבק. על כן, אין זה היחס האפשרי היחיד לגויים.

לנוסח המקורי של 'שפוך חמתך' אפשר להוסיף (או להחליף כלל) מתוך נוסח המובא בספרו של חיים בלאך 'היכל לדבר חז"ל ופתגמיהם' (ניו יורק, 1948). בלאך מספר שמצא את הנוסח בהגדה שנערכה בשנת 1521 ומיוחסת לנכדו של רש"י:

**שִׁפְךָ אֶהְבֶּתְךָ עַל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יָדְעוּךָ
וְעַל עַמְלֵכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ קוֹרְאִים,
בְּגִלְלַת חֲסָדִים שֶׁהֵם עוֹשִׂים עִם זֶרַע יַעֲקֹב
וּמַגְנִים עַל עַמְּךָ וְיִשְׂרָאֵל עִפְנוּ אֶכְלֵיהֶם.
יִזְכּוּ לְרֵאוֹת בְּסִכְתּוֹ בְּחִירְיֶךָ וְלִישְׁמֵחַ בְּשִׁמְחַת גּוֹיֶיךָ**

(לקוח מתוך "מכון החגים")

וְלֹא בְּמַעֲשֵׂי יְדֵינוּ, וְאֵל יִדְרֹק (נוסח הגמרא: יִדְרֹק) לֹא לְפָנָיו וְלֹא לְפָנָיו שׁוֹם דְּבַר
הַרְהוֹר חֲטָא וְעַבְרָה וְעוֹן מַעֲמָה וְעַד עוֹלָם.

בסעודה משותפת אומר: **הַרְחִיטָן** הוא יְבַרְךָ אֶת כָּל הַמְּסַבִּין כָּאֵן. אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת
וְרַעְם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם, אוֹתָנִי וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרְכוּ אַבּוֹתֵינוּ אַבְרָהָם
יִצְחָק וְיַעֲקֹב "בְּפֶלֶל"- "מִפֶּלֶל"- "פֶּלֶל" – כֵּן יְבַרְךָ אוֹתָנִי כְּלָנוּ יַחַד בְּבְרָכָה שְׁלֵמָה.
וְנֹאמֵר: "אָמֵן".

במרום יְלַמְדוּ עֲלֵיהֶם וְעֲלֵינוּ זְכוֹת שְׁתֵּהא לְמִשְׁמֶרֶת שְׁלוֹם. וְנִשְׂא בְרָכָה מֵאֵת יְיָ,
וְצִדְקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא חֵן וְשִׁכָּל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם.

בשבת: **הַרְחִיטָן** הוא יְנַחֵלָנוּ יוֹם שְׁפָלוּ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים.

הַרְחִיטָן הוא יְנַחֵלָנוּ יוֹם שְׁפָלוּ טוֹב, יוֹם שְׁפָלוּ אַרְוֶה, יוֹם שְׁצַדִּיקִים יוֹשְׁבִים
וְעִטְרוֹתֵיהֶם בְּרֵאשֵׁיהֶם וְנִהְיִין מִזֵּי הַשְּׂכִינָה, וַיְהִי חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם.

הַרְחִיטָן הוא יְזַכֵּנוּ לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ וְלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. מְגִדוֹל יְשׁוּעוֹת מְלָכּוֹ, וְעֵשָׂה
חֶסֶד לְמְשִׁיחוֹ, לְדוֹר וְלְדוֹר עַד עוֹלָם. עֵשָׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו, הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עֲלֵינוּ
וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְנֹאמְרוּ: "אָמֵן".

יִרְאוּ אֶת יְיָ קִדְשֵׁנוּ, כִּי אֵין מַחְסוֹר לִיִּרְאֵינוּ. כְּפִירִים רָשׁוּ וְרַעֲבוּ, וְדָרְשֵׁי יְיָ לֹא יַחְסְרוּ כָּל
טוֹב. הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חֶסְדּוֹ. פּוֹתַח אֶת יָדְךָ, וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן. בְּרוּךְ
הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּיָדוֹ וְהָיָה יְיָ מְבֹטָחוֹ. נַעַר הָיִיתִי גַם זָקֵנְתִי, וְלֹא רָאִיתִי צְדִיק נִעְזֵב,
וְזָרַעוּ מִבְּקֶשׁ לָחֵם. יְיָ עֵז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יְיָ יְבַרְךָ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם.

כוס שלישית

הנני מוכן ומזמן לקיים מצות כוס שלישית שהוא כנגד בשורת הישועה, שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן.

שותין בהסבת שמאל

ברכה על הכוס השלישית, מתוך ההגדה לפסח של הקיבוץ הארצי:

פֹּסֵם נִשְׂא לַיִשְׁלוֹם מְדִינַת יִשְׂרָאֵל,
לְבִטְחוֹנָהּ, לַיִשְׁלוֹם בְּיָמֵינוּ וּבְנוֹתֵינוּ הָעוֹמְדִים
עַל מִשְׁמֵר גְּבוּלוֹתֶיהָ, לְחַיִּים וּלְיִשְׁלוֹם!

מאז הקמת המדינה והקמת משטרת ישראל ועד ימינו, אנחנו, כוחות הביטחון, נאבקים באויב אכזר כדי להגן ולשמור על מדינתנו, על עמנו, על המפעל הציוני והדמוקרטי, על החירות ועל מימוש הזכות הבסיסית לחיות באופן בטוח, ומוגן בארץ שלנו.

ב-7 באוקטובר נקראנו עמיתי השוטרים ואני להציל חיים ולהגן בגופינו על חיי התושבים. רבים מחברי לא שבו מהמשימה. הקריבו חיים, נלחמו כתף אל כתף עם חיילים, אזרחים גיבורים ואנשי כוחות חירום והצלה. אף אחד לא היסס. בן רגע התהוותה חזית אנושית אחת, ריקמה אחת נחושה ואיתנה להכריע את האויב, להציל כל נפש חיה. הרגשתי אז, באותם רגעים מטלטלים, ואני חשה בזאת עד היום - שיש לנו עם ייחודי ומופלא, בעל ערכים יהודיים של שבט אחים גם יחד, של עוז הרוח, של גבורה, רעות והקרבה, ולכן על אף שעל חרבינו חיינו ונחייה, יחד תמיד גם ננצח ונשמור על חירותינו.

כדי לחזק את ביטחון החיים בישראל - יש להיות נכונים להילחם עליו. זכר רעינו שנפלו ופועלים הם צוואתנו: לשמור על ביטחון המדינה, להשליט צדק ושוויון בחברתנו, לאחות את הקרעים בתוכנו, להמיר את הקשיים בפריחה ובתקווה. להיות ראויים לזכרם.

רצף המועדים בלוח השנה ממחיש היטב את סיפורו של העם היהודי לדורותיו. הקו המקשר בין המועדים וימי זיכרון אלו הוא הציווי לזכור. אותו ציווי המגולם במילים העתיקות "והגדת לבנך" ו"בכל דור ודור", מילים שאנו משננים לילדינו, כפי שעשו אבותינו מדורי דורות.

מאחורי מצווה זו עומדת ההבנה העמוקה, שסיפור שאינו נמסר לדורות הבאים, סופו שישכח מהזכרון הלאומי ולקחיו ישכחו איתו. משום כך אנו מחוייבים ומחויבות להנחיל את זכרון השבעה לאוקטובר ולהפנים את הלקחים של אותה שבת. יהי זכרם איתנו, לדור ודור.

רפ"ק פאלי שוישנה

הייתה הקצינה התורנית בתחנת שדרות שב-7.10 הגנה על העיר ונלחמה מול מחבלי המאס עד הכדור האחרון.

כ.ו.ס ש.ל.י.ש.י.ת

מודה אני לפניך על הזכות לחיות בזמן ובמקום הזה. במדינת ישראל שהיא בית. לא מושלם, אבל בית אהוב ומשותף. על צבא ההגנה לישראל, שחייליו וחיילותיו, אחינו ואחיותינו, מחרפים נפשם בעד שלומנו וחינו. ויהי רצון שאיתם ובזכותם, נבנה בניין עדי עד בטוח ושלם ונראה בשובם של כל החטופות והחטופים הביתה.

מודה אני לפניך על ארץ חמדה, טובה ורחבה, ארץ התפילות והגעגועים, שזקוקה לכל כוחות הטוב והישר שבנו כדי שנטע פה יחד מחדש עצי חיים. ויהי רצון ששדות החיטה יצמחו שוב, והעצים ילבלבו ופירותיהם יהיו מתוקים, וצחוק ילדות וילדים יישמע ברחובותינו.

מודה אני לפניך על העם והחברה כולה, המייחלים לקום מהריסות אסון, ולצעוד זה עם זה אל חיים ראויים, אל קו האופק הישראלי של התקוה. ויהי רצון שנתייצב זה לצד זה, ונשמור זה על זה, ונכיר זה בזה ונזכה לשנות חיים ותקומה ושלוש.

תפילה מאת צוות מרכז הטקסים של מכון הרטמן: הרבה תמר אלעד-אפלבוס, רבקי רוזנר, חגית ברטוב. מתוך "הזמנה לשמחה בעת מלחמה"

פסח - עם שומר במשך אלפי שנים את יום צאתו מבית עבדים. ודרך כל מחילות השעבוד, האינקוויזיציה, השמד והפרעות נושאת האומה בליבה את הגעגועים לחופש בזיכרון עתיק, אשר כולו מפנה לקראת העתיד. מאבות אל בנים, דרך כל הדורות, נמסר דבר יציאת מצרים כזיכרון אישי, אשר אינו מחוויר ואינו דהה. איזה יצר חירות עמוק טבוע בלב עם, שיכול היה באביב ימיו ליצור יצירה כזאת ולמסור אותה מדור לדור.

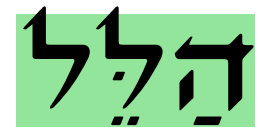
ברל כצנלסון

למה נחוצים לנו גיבורים

חברה ללא גיבורים מאבדת את תחושת הגדולה. גיבורים מעניקים את תחושת הגדולה הזאת, זכך הם יכולים לשמש לנו מצפן. הדוגמה האישית שלהם מראה לנו מה היינו יכולים להיות. משימתם היא לתת השראה לקבוצה ולקולקטיב. ... הם אלה שמראים לנו כיצד להרחיב ולמתוח את גבולות הקבוצה שלנו, גם כאשר הם חייבים לאתגר אותה.

אוה אילוז

מוזגים כוס רביעי וגומרים עליו את ההלל:

לא לנו יי לא לנו, כי לשמך תן כבוד, על חסדך, על אמתך. למה יאמרו הגוים איה נא אלהיהם, ואלהינו בשמים, כל אשר חפץ עשה. עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם. פה להם ולא ידברו, עינים להם ולא יראו. אזנים להם ולא ישמעו, אף להם ולא ירחונו. ידיהם ולא ימישון, רגליהם ולא יהלכו, לא יהגו בגרונם. כמוהם יהיו עשיהם, כל אשר בטח בהם. ישראל בטח בני, עזרם ומגנם הוא. בית אהרן בטחו בני, עזרם ומגנם הוא. יראי יי בטחו בני, עזרם ומגנם הוא.

יי זכרנו יברך, יברך את בית ישראל, יברך את בית אהרן. יברך יראי יי, הקטנים עם הגדלים. יסף יי עליכם, עליכם ועל בניכם. ברוכים אתם ליי, עשה שמים וארץ. השמים שמים ליי והארץ נתן לבני אדם. לא המתים יהללו יה ולא כל ירדי דומה. ונאנחנו נברך יה מעתה ועד עולם. הללויה:

אהבתי כי ישמע יי את קולי, תחנוני. כי הטא אָזְנו לי ויבני אקרא. אפפוני חבלי מות ומצרי שאול מצאוני, צרה ויגון אמצא. ובשם יי אקרא, אָנָּה יי מלטה נפשי. חנון יי וצדיק, ואלהינו מרחם. שמר פתאים יי, דלותי ולי יהושיע. שובי נפשי למנוחתי, כי יי גמל עליכי. כי חלצת נפשי ממות, את עיני מן דמעה, את רגלי מדחי. אתהלהך לפני יי בארצות החיים. האמנתי כי אדבר, אני עניתי מאד. אני אמרתי בחפזי, כל האדם פזב.

מה אשיב ליי כל תגמולוהי עלי. כוס ישועות אשא ובשם יי אקרא. נדרי ליי אשלם נגדה נא לכל עמו. קר בעיני יי המותה לחסידיו. אָנָּה יי כי אני עבדך, אני עבדך בן אמתך, פתחת למוסרי. לך אֶזְבַּח זֶבַח תודה ובשם יי אקרא. נדרי ליי אשלם נגדה נא לכל עמו. בחצרות בית יי, בתוככי ורושלים, הללויה:

הללו את יי כל גוים, שבחוהו כל האמים. כי גבר עלינו חסדו, ואמת יי לעולם, הללויה:

אם יש שלשה אנשים או יותר, עורך הסדר אומר את הפסוק ("הודו...", "יאמר נא...", "יאמרו נא..."), והשאר עונים אחריו "הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו" (ולא את הפסוק עצמו).

**הודו ליי כי טוב כי לעולם חסדו.
יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו.
יאמרו נא בית אהרן כי לעולם חסדו.
יאמרו נא יראי יי כי לעולם חסדו.**

מן המצר קראתי יה, ענני במרחב יה. יי לי לא אירא, מה יעשה לי אדם. יי לי בעזרי ואני אראה בשנאי. טוב לחסות בני מבטח באדם. טוב לחסות בני מבטח בנדיבים. כל גוים סבבוני, בשם יי כי אמילם. סבבוני גם סבבוני, בשם יי כי אמילם. סבבוני כדברים, העכו פאש קוצים, בשם יי כי אמילם. דחה דחיתני לנפל, ויי עזרני. עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה. קול רנה וישועה באהלי צדיקים, זמין יי עשה חיל. זמין יי רוממה, זמין יי עשה חיל. לא אמות כי אחיה, ואספר מעשי יה. יסר יסרני יה, ולמות לא נתנני. פתחו לי שערי צדק, אבא כם, אודה יה. זה השער ליי, צדיקים יבאו בו. אודך כי עניתני ותהי לי לישועה. אודך כי עניתני ותהי לי לישועה. אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. מאת יי היתה זאת היא נפלות בעינינו. זה היום עשה יי נגילה ונשמחה בו. זה היום עשה יי נגילה ונשמחה בו.

אם יש שלשה אנשים, אומרים פסוק בפסוק:

אָנָּה יי, הושיעה נא. אָנָּה יי, הצליחה נא.
אָנָּה יי, הושיעה נא. אָנָּה יי, הצליחה נא.

ברוך הָאֱלֹהִים יי, ברכנוכם מבית יי. ברוך הָאֱלֹהִים יי, ברכנוכם מבית יי. אל יי ויאָר לנו. אסרו חג בעבתים עד קרנות המזבח. אל יי ויאָר לנו. אסרו חג בעבתים עד קרנות המזבח. אלי אתה ואודך, אלהי ארוממן. אלי אתה ואודך, אלהי ארוממן. הודו ליי כי טוב, כי לעולם חסדו. הודו ליי כי טוב, כי לעולם חסדו.

נוסח אישנו

יהלודך יי אלהינו כל מעשיך, וחסידך צדיקים עושי רצונך, וכל עמך בית ישראל ברנה יודו ויברכו, וישבחו ויפארו, וירוממו ויעריצו, ונקדישו ונמליכו את שמך, מלפני. כי לך טוב להודות ולשמך נאה לזמר, כי מעולם ועד עולם אתה אל.

א הללו יה הללו את שם יהוה הללו עבדי יהוה. ב שעמדים בבית יהוה בחצרות בית אלהינו. ג הללו יה כי טוב יהוה זמרו לשמו כי נעים. ד פי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו. ה פי אני ידעתי כי גדול יהוה ואדנינו מכל אלהים. ו כל אשר חפץ יהוה עשה בשמים ובארץ בימים וכל תהומות. ז מעלה נשאים מקצה הארץ בראקים למטר עשה מוצא רוח מאצרותיו. ח שהפה בכורי מצרים מאדם עד בהמה. ט שלח אתות ומפתים בתוככי מצרים בפרעה ובכל עבדיו. י שהפה גוים רבים והרג מלכים עצומים. יא לסיחון מלך האמרי ולעוג מלך הבשן ולכל ממלכות כנען. יב ונתן ארצם נחלה נחלה לישראל עמו. יג יהוה שמך לעולם יהוה זכרך לדר ודר. יד פי ירין יהוה עמו ועל עבדיו יתנחם. טו עצבי הגוים כסף וזהב מעשה ידי אדם. טז פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו.

נִשְׁמָת

כָּל חַי תִּכְרַךְ אֶת שְׁמֶךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, וְרוּחַ כָּל בֶּשֶׂר [נוסח תימן בלדי: לך] תִּפְאָר וְתִרְוָמָם [נוסח תימן בלדי: את] זְכָרְךָ, מִלְּפָנֶיךָ, תְּמִיד. מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֶתָּה, אֵל, וּמִבְּלַעַדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ, פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמְפַרְנֵס [נוסח ספרד: וְעוֹנֶה] וּמְרַחֵם בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה. אֵין לָנוּ מֶלֶךְ [נוסח ספרד: עוֹזֵר וְסוֹמֵךְ] אֵלָּא אֶתָּה. אֱלֹהֵי הָרְאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים, אֱלֹהֵי כָּל בְּרִיּוֹת, אֲדוֹן כָּל תּוֹלְדוֹת, הַמְהַלֵּל בְּרַב הַתְּשׁוּבָה, הַמְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוּתָיו בְּרַחֲמִים. וַיְיָ [נוסח ספרד: עַר הִנֵּה] לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן הַמְעוֹרָר יְשָׁנִים וְהַמְקִיץ גְּדֻדִים, וְהַמְשִׁיחַ אֱלֹמִים וְהַמְתִּיר אֲסוּרִים וְהַסּוֹמֵךְ גּוֹפְלִים וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים [נוסח ספרד: וְהַמְפַּעֵחַ גְּעֻלָּמִים. ו] לְךָ לְבָדֶךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים.

[נוסח ספרד: ו] אֵלֵינוּ פִּינוּ מְלֵא שִׁירָה כִּיִּם, וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כְּהַמּוֹן גְּלִיו, וְשִׁפְתוֹתֵינוּ שֹׁבַח כְּמִרְחָבֵי רִקְיעַ, וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כְּשָׁמַשׁ וְכִכְלֵם, וְיַדֵּינוּ פְּרוּשׁוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמַיִם, וְרַגְלֵינוּ קְלוֹת כְּאֵילוֹת אֵין אֲנַחְנוּ מְסַפְּקִים לְהוֹדוֹת לְךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וּלְכַרְךָ אֶת שְׁמֶךָ [נוסח ספרד: מִלְּפָנֶיךָ] עַל אַחַת מֵאֵלֶיךָ אֶלְפֵי אֶלְפִים וְרַבֵּי רַבּוֹת, פְּעָמִים הַטּוֹבוֹת [נוסח ספרד: נְסִים וְנִפְלְאוֹת] שֶׁעָשִׂיתָ עִם אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ. [נוסח ספרד: מִלְּפָנֶיךָ] מִמְּצָרִים גָּאֵלְתָּנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ, בְּרַעַב זָנַתָּנוּ וּבִשְׁבַע כָּל־כַּלְתָּנוּ, מִחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ וּמִדְּבַר מִלְּטָתָנוּ, וּמִחֲלִים רָעִים וְרַבִּים וְנֶאֱמָנִים דִּלִּיתָנוּ.

עַד הִנֵּה עֲזָרוֹנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא עֲזָבוֹנוּ חֶסֶדֶיךָ, [נוסח ספרד: יְיָ אֱלֹהֵינוּ] וְאֵל תִּשְׁשָׁנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, וְאֵל תִּשְׁשָׁנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, לְנִצְחָה. עַל כֵּן אֲבָרִים שֶׁפִּלְגַת בָּנוּ וְרוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁנִּפְתַּח בְּאַפֵּינוּ וְלִשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁמַּת בְּפִינוּ הֵן הֵם יוֹדוּ וּיְכַרְכוּ וַיִּשְׁבְּחוּ וַיִּפְאָרוּ [נוסח ספרד: וַיִּשְׁוֹרְרוּ] [נוסח אשכנז: וַיִּרְוּמוּ] וַיִּצְרִיבוּ וַיִּקְדִּישׁוּ וַיִּמְלִיכוּ אֶת שְׁמֶךָ מִלְּפָנֶיךָ תְּמִיד. כִּי כָּל פֶּה לֵךְ יוֹדֶה, וְכָל לִשׁוֹן לֵךְ [נוסח עדות המזרח: תְּשַׁבַּח] [כָּל הַשָּׂאֵר: תִּשְׁבַּע] וְכָל עֵין לֵךְ תִּצְפֶּה וְכָל בֶּרֶךְ לֵךְ תִּכְרַע, וְכָל קוֹמָה לִפְנֵיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה, [נוסח אשכנז: וְכָל לְבָבוֹת] [נוסח ספרד: וְכָל הַלְּבָבוֹת] וְהַלְּבָבוֹת יִרְאוּךָ, וְכָל קָרֵב וְכָל לִיּוֹת [נוסח עדות המזרח: וְהַקָּרֵב וְהַכְּלִיּוֹת] [זְמָרוֹ לְשִׁמְךָ, כְּדָבָר [נוסח עדות המזרח: שֶׁנֶּאֱמַר] [כָּל הַשָּׂאֵר: שֶׁתּוֹב]: כָּל עֲצָמֵי תְּאֵמֶרְנָה יְיָ, מִי כִמּוֹד מַצִּיל עֲנִי מִחֶזֶק מִמָּנוּ וְעֲנִי וְאֲבִיוֹן מִגְּזֵלוֹ. [נוסח עדות המזרח: שְׁוַעַת עֲנִיִּים אֶתָּה תִּשְׁמַע, צַעֲקַת הַדָּל תִּקְשִׁיב וְתוֹשִׁיעַ]

[נוסח אשכנז: מִי יְדַמָּה לְךָ וּמִי יִשְׁוֶה לְךָ וּמִי יִצְרֶךָ לְךָ הָאֵל הַגָּדוֹל, הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא, אֵל עֲלִיוֹן, לְגַה שָׁמַיִם וְאֶרֶץ. נְהַלְלֶךָ וְנִשְׁבַּחֶךָ וְנִפְאָרֶךָ וְנִבְרַךְ אֶת שֵׁם קְדוֹשְׁךָ, כְּאִמּוֹר: לְדוֹר, בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת יְיָ וְכָל קָרְבִי אֶת שֵׁם קְדוֹשׁוֹ.

בְּיוֹם טוֹב מִתְחִיל הַחֹזן כֹּאן: הָאֵל בְּתַעֲצוּמוֹת עֲזָךָ, הַגָּדוֹל בְּכַבוֹד שְׁמֶךָ, הַגְּבוּר לְנִצְחָה וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ, הַמְּלַךְ הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רִם וְנִשְׂא.

י' אֲזַנְיִם לָהֶם וְלֹא יִצְוִינּוּ אֶף אֵין לִשׁ רוּחַ בְּפִיהֶם. י"ח כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר בִּטְחַן בָּהֶם. י"ט בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרַכּוֹ אֶת יְהוָה בֵּית אֶהְרֹן בְּרַכּוֹ אֶת יְהוָה. כ' בֵּית הַלְוִי בְּרַכּוֹ אֶת יְהוָה וְרָאִי יְהוָה בְּרַכּוֹ אֶת יְהוָה. כ"א בְּרוּךְ יְהוָה מִצִּיּוֹן שְׁכֵן יְרוּשָׁלַם הַלְלוּ יְהוָה (תהלים קל"ה).

- הוֹדוּ לְאֱדֹנֵי הָאֲדֻנִּים - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- לְעִשָׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבָדוֹ - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- לְעִשָׂה הַשְּׁמַיִם בְּתַבּוּנָה - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- לְעִשָׂה אוֹרִים גְּדוֹלִים - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- אֶת הַשְּׁמַיִם לְמַעְשַׁלְת בְּיוֹם - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- אֶת הַיָּרֵחַ וְכּוֹכְבֵים לְמַעְשַׁלוֹת בְּלוֹלָה - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- לְמַבְּה מַצְרַיִם בְּבִכּוּרֵיהֶם - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- וַיּוֹצֵא וַיִּשְׂרָאֵל מֵעַתּוֹכֶם - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- בְּיַד חֲזָקָה וּבְזוֹרַע נְטוּיָה - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- לְגִזְרֵי יַם סוּף לְגִזְרֵים - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- וְהַעֲבִיר וַיִּשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- וְנִעַר פְּרִיעָה וְחִילוֹ בְּיַם סוּף - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בְּמַדְבָּר - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- לְמַבְּה מַלְכִים גְּדוֹלִים - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- וַיַּהַרַג מַלְכִים אֲדִירִים - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- וְנָתַן אֶרֶץ אֲרָצִים לְנַחֲלָה - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדוֹ - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- אֶשְׁבַּשְׁפְּלוֹנוֹ זָכַר לָנוּ - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- וַיִּפְרְקֵנוּ מֵעֲרֵינוּ - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- נָתַן לְחַם לְכָל בֶּשֶׂר - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ
- הוֹדוּ לְאֵל הַשְּׁמַיִם - כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ

ברכה אחרונה

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, על הגפן ועל פרי הגפן, על תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחת לאבותינו לאכל מפריה ולשבע מטובה רחם נא ד' אלקינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחתך ועל היכלך ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבע מטובה ונברך עליה בקדשה ובטהרה (פסחת: ורצה והחליצנו ביום השבת הזה) ושמחנו ביום חג המצות הזה, כי אתה ד' טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל פרי הגפן. ברוך אתה ד' על הארץ ועל פרי הגפן.

(על יין ומיץ ענבים מתוצרת הארץ מסים: כי אתה ד' טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל פרי גפנה. ברוך אתה ד' על הארץ ועל פרי גפנה.)

נְרֵצָה

פיוט חסל סידור פסח

חסל סדור פסח כהלכתו, ככל משפטו וחקתו.
כאשר זכינו לסדר אותו, כן נזכה לעשותו.
יך שוכן מעונה, קומם קהל עדת מי מנה.
בקרוב נהל נטעי כנה, פדוים לציון ברנה.

לְשֵׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם.

בארץ ישראל אומרים:

לְשֵׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה.

בשבת מתחיל החזן כאן: שוכן עד מרום וקדוש שמו. וכתוב: רננו צדיקים ביהוה, לישירים נאנה תהלה.

כפי ישירים תתרום [נוסח אשכנז: תתהלל]
[נוסח אשכנז: ובדברי] ובשפתי צדיקים תתברך
ובלשון חסידים תתקדש [נוסח אשכנז: תתרום]
ובקרב קדושים תתהלל [נוסח אשכנז: תתקדש]

[נוסח אשכנז וספרד: ובמקהלות] [נוסח עדות המזרח: במקהלות] רבבות עמך בית ישראל [נוסח אשכנז וספרד: ברנה יתפאר שמך, מלפנו, בכל דור ודור] שפן חובת כל היצורים לפניך, יי אלהינו ואלהי אבותינו, להודות להלל לשבח, לפאר לרומם להדר [נוסח אשכנז: לברך, לעלה ולקלס] [נוסח ספרד: ולנצח, לברך, לעלה ולקלס] [נוסח עדות המזרח: ולנצח] על כל דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדך, משיחך.

[נוסח ספרד: ובכן] ישתבח שמך לעד מלפנו, האל המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ, כי לך נאה, יי אלהינו ואלהי אבותינו, שיר ושבח, הלל וזמרה, עז וממשלה, נצח, גדלה וגבורה, תהלה ותפארת, קדשה ומלכות, ברכות והודאות [נוסח אשכנז: מעתה ועד עולם] לשמך הגדול והקדוש ומעולם ועד עולם אתה אל.

[נוסח אשכנז: ברוך אתה יי, אל מלך גדול בתשבחות, אל ההודאות, אדון הנפלאות, הבוחר בשירי זמרה]

יהללוך יי אלהינו על כל מעשיך, וחסידריך צדיקים עושי רצונך, וכל עמך בית ישראל כלם מלך אל חי העולמים ברנה יודו ויברכו, וישבחו ויפארו, וישוררו וירוממו ויעריצו, ויקדישו וימליכו את שמך מלפנו תמיד. כי לך טוב להודות ולשמך נאה לזמר, כי מעולם ועד עולם אתה אל. ברוך אתה יי מלך מהלל בתשבחות.

כוס רביעית

הגני מוכן ומזמן לקום מצות כוס רביעי שהוא כנגד בשורת הישועה, שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים".

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן.

ישותה בהסבת פעאל

ברכה על הכוס הרביעית, מתוך ההגדה לפסח של הקיבוץ הארצי:

**כּוֹס נְחֵמָה נִשָּׂא לְשָׁלוֹם וְיִשְׂרָאֵל
וְלְשָׁלוֹם הָעוֹלָם. יְהִי שְׁלוֹם בְּחֵילֵנוּ,
שְׁלוֹהַּ בְּאַהֲלֵינוּ לְחַיִּים וְלְשָׁלוֹם!**

יצאנו לשנות פני העולם

יצאנו לשנות פני העולם, לשים קץ לשעבוד אדם באדם.

מתי נולדנו? בשעה שניצוץ כבוד ראשון הוצת בלב העבד המושפל הראשון נגד משפילו. אנו לא ננמיק את הדגל עד בוא היום, והיה דגלנו לדגל החברה המשוחררת, עד יקום האדם במלוא קומתו, ויתגלה לעין-כל כאור הנצחים הצפון בו, כשדעתו רחבה ולבו טהור וידי נאמנות וחייו חופש וצדק ... וכבוד כל אדם ראש פינה הוא לחברה הנגאלת. בוא יבוא היום ההוא.

משה בילינסון

כל שושנה / זלדה

כָּל שׁוֹשְׁנָה הִיא אֵי
שֶׁל הַשְּׁלוֹם הַמְּבֻטָּח,
הַשְּׁלוֹם הַנִּצְחָי.
בְּכָל שׁוֹשְׁנָה מִתְגוֹרְרֶת
צְפוּר סְפִירִית
שְׁשֻׁמָּה "וְכַתְּנוּ".
וְנִדְמָה
כֹּה קְרוֹב
אוֹר הַשׁוֹשְׁנָה,
כֹּה קְרוֹב
גִּיחוּחָה,
כֹּה קְרוֹב
שְׁקֵט הָעֲלִים,
כֹּה קְרוֹב
אוֹתוֹ אֵי -
קַח סִיָּרָה
וְחַצְּהָ אֶת יָם הָאֵשׁ.

כּוֹס רְבִיעִית

שׁוֹתְפוֹת

וְשָׁלוֹם

הערבי שיעמוד לצד הציבור היהודי בשעותיו הקשות, והיכן קולו של הציבור היהודי, שלא עומד לצד הציבור הערבי - לפני השבעה באוקטובר ואחריו?

עד השבת השחורה התקיימה פה מחאה נמרצת ומרשימה נגד הרפורמה המשפטית. ציבור רחב התגייס וכל האליטות - העסקית, האקדמית, המשפטית - יצאו נגד הפגיעה בדמוקרטיה, בחופש הביטוי ובזכויות יסוד. והנה, הפגיעה בדמוקרטיה מתגשמת לנגד עינינו, בעיקר בקביעת עובדות בשטח: בחלוקה המונית של נשק, סתימת פיות, השתקה, הסתה, והחלשת החברה הערבית על ידי קיצוץ תקציבי. אבל משום מה, כל הגורמים שהובילו את המחאה בעבר אינם לוקחים חלק במאבק שלנו, בעמידה לצידנו.

עם השנים למדתי שהעובדה שקבוצה, קהילה או עם עברו מאורעות קשים בהיסטוריה המשותפת שלהם, לא מבטיחה אמפתיה או סובלנות כלפי אסון של קבוצה אחרת. על היהודים להבין כי הערבים אזרחי ישראל הם חלק מהעם הפלסטיני, ושהמלחמה האיומה בעזה היא בלתי נסבלת עבורנו.

בפסח הזה על כולנו להבין שהארץ המובטחת היא לשני העמים. אף אחד מאיתנו לא הולך לשום מקום, עבור כולנו זו המולדת. מכאן נסללים רק שני נתיבים: נתיב שבו אנחנו מתעוררים בכל יום מחדש אל אותה שבת שחורה, ובשם האירועים המזוויעים שאירעו בה חשים לגיטימציה להמשיך במסע נקם אינסופי לא רק במי שפגע בנו אלא גם בכל מי שמביע אמפתיה כלפי הפגיעה בחפים מפשע, נתיב שמציע רק עוד ועוד כוח, או נתיב אחר, שבו אנחנו בונים יחד מדינה טובה יותר לכולנו, עם חזון משותף הנסלל מתוך הבנה שאנחנו שני עמים נפרדים בעלי זכויות שוות, החיים על אותה הארץ. אני מקווה שלא נצטרך לחכות ארבעים שנה כדי לגלות שאם אנחנו חפצי חיים, עלינו לבחור בנתיב השני.

אמיר ביסאראת

מנכ"ל הוועד הארצי לראשי הרשויות המקומיות הערביות בישראל

על פי המסורת היהודית, הלכו בני ישראל במדבר ארבעים שנה. נשאלת השאלה: מדוע האריך אלוהים את דרכם של בני ישראל ממצרים לארץ ישראל?

הפרשנות המקובלת היא שהמסע הארוך במדבר הוא עונש על חטאם של המרגלים אשר גרמו לבני ישראל לבקש לחזור למצרים. אבל ישנה פרשנות אחרת. בני ישראל שיצאו ממצרים היו עבדים שקיבלו את חירותם ממש עכשיו. במצרים העבדות הייתה זהותם העיקרית. לא היה להם אתוס משותף, לא סולם ערכים, הם לא פעלו כקהילה. אילולא תפס משה את עמדת ההנהגה באומץ רב, אולי היו נשארים עבדים במצרים עוד שנים רבות. לכן, השאיר אלוהים את בני ישראל במדבר במשך ארבעים שנה, תקופה שבה בני הדור המשועבד שהיו עבדים במצרים, יחלפו מן העולם, ואל ארץ ישראל ייכנסו רק בני הדור החדש, שנולדו וגדלו במדבר אל תוך קהילה מתהווה, מתלכדת, שלומדת בדם יזע ודמעות מהו עם. אל הארץ המובטחת ייכנס עם ולא קבוצת אנשים מפוצלת ומשוטעת.

בארץ המובטחת ההיא חיים כיום שני עמים, זה לצד זה - יהודים וערבים. עבור כל אחד מהם, זו הארץ המובטחת. עובדה זו קשה ומסובכת לשני העמים גם יחד. הסכסוך על הארץ הזו נמשך שנים רבות, ולצערי כנראה שיימשך עוד זמן מה. עבורי, נכד למשפחה שגורשה מהכפר העקור מעלול בשנת 1948, זו מולדתי, ואני לא הולך לשום מקום. אבל בעיני השאלה החשובה יותר בפסח הזה - במיוחד אחרי אירועי הזוועה של השבעה באוקטובר והמלחמה הקשה שפרצה בעקבותיה, שגבתה חיי אדם רבים בישראל ובעזה - היא מהי הארץ אליה אנחנו נושאים את עינינו? האם מדובר רק בטריטוריה גאוגרפית, באדמה, במקום פיזי, או בחזון משותף?

במשך עשרות שנים מדינת ישראל מדכאת, משפילה ומפלה את הציבור הערבי בישראל: במשאבים, בחקיקה, בייצוג, ביחס, בכבוד. מאז השבעה באוקטובר המצב רק החמיר: סטודנטים נרדפו על טקסטים שפירסמו ברשתות החברתיות, פעילים נעצרו, מרצים הושעו, תקציבים שאושרו בעבר קוצצו, האבטלה גואה כי רבים מהמעסיקים לא מעוניינים להעסיק ערבים - כל אלה פועלים להשתקת הקול הערבי, להטלת פחד משתק. למודי ניסיון, מבוהלים מהפשיעה הגואה ברחובות, אנשים פשוט כבר לא מביעים את דעתם. ולמרות שאני תומך בשותפות יהודית ערבית, וחותר אליה כל הזמן, אני שואל את עצמי האם הדרישה הזו פונה רק אל הציבור

פיוט ויהי בחצי הלילה

ויבכו, ויהי בחצי הלילה:

אז רוב נסים הפלאה בלילה,
בראש אשמורת זה הלילה,
גר צדק נצחתו פנחלק לו לילה,
ויהי בחצי הלילה.
דנת מלך גרר בחלום הלילה,
הפחדת ארמי באמש לילה,
וישר ישראל למלאך ויוכל לו לילה,
ויהי בחצי הלילה.
זרע בכורי פתרוס מחצת בחצי הלילה,
זלים לא מצאו בקומם בלילה,
טיסת נגיד חרשת סלית בכוכבי לילה,
ויהי בחצי הלילה.
זעץ מתרף לנופף אווי, הובשת פגריו בלילה,
זרע בל ומצבו באישון לילה,
לאיש חמודות נגלה רז חזות לילה,
ויהי בחצי הלילה.
משפתר בקלי קדש נהרג בו בלילה,
נושע מבור אריות פותר בעתותי לילה,
שנאה נטר אגגי וכתב ספרים בלילה,
ויהי בחצי הלילה.
עוררת נצחך עליו בנגד שנת לילה,
פורה תדרוף לשומר מה מלילה,
צרח פשומו וישח: אטא פקר וגם לילה,
ויהי בחצי הלילה.
קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה,
רם הודע פי לך היום אף לך לילה,
שומרים הפקר לעירך כל היום וכל הלילה,
תאיר כאור יום חשפת לילה,
ויהי בחצי הלילה.

כי לו נאה, כי לו יאה [פתר מלוכה].

אדיר במלוכה, בחור פהלכה, גודויו יאמרו לו:
לך ולך, לך פי לך, לך אף לך, לך יי הממלכה, כי לו נאה, כי לו יאה [פתר מלוכה].
דגול במלוכה, הדור פהלכה, ותיקיו יאמרו לו:
לך ולך, לך פי לך, לך אף לך, לך יי הממלכה, כי לו נאה, כי לו יאה [פתר מלוכה].
זכאי במלוכה, חסין פהלכה טפסריו יאמרו לו:
לך ולך, לך פי לך, לך אף לך, לך יי הממלכה, כי לו נאה, כי לו יאה [פתר מלוכה].
יחיד במלוכה, פביר פהלכה למודיו יאמרו לו:
לך ולך, לך פי לך, לך אף לך, לך יי הממלכה, כי לו נאה, כי לו יאה [פתר מלוכה].
מושל במלוכה, נורא פהלכה סביביו יאמרו לו:
לך ולך, לך פי לך, לך אף לך, לך יי הממלכה, כי לו נאה, כי לו יאה [פתר מלוכה].
עניו במלוכה, פודה פהלכה, צדיקיו יאמרו לו:
לך ולך, לך פי לך, לך אף לך, לך יי הממלכה, כי לו נאה, כי לו יאה [פתר מלוכה].
קדוש במלוכה, רחום פהלכה שנאניו יאמרו לו:
לך ולך, לך פי לך, לך אף לך, לך יי הממלכה, כי לו נאה, כי לו יאה [פתר מלוכה].
תקיף במלוכה, תומך פהלכה תמימיו יאמרו לו:
לך ולך, לך פי לך, לך אף לך, לך יי הממלכה, כי לו נאה, כי לו יאה [פתר מלוכה].

אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב.

במהרה, במהרה, בימינו בקרוב. אל בנה, אל בנה, ביתך בקרוב.
בחור הוא, גדול הוא, דגול הוא יבנה ביתו בקרוב. במהרה, במהרה, בימינו בקרוב.
אל בנה, אל בנה, ביתך בקרוב.
הדור הוא, ותיק הוא, זכאי הוא, חסיד הוא יבנה ביתו בקרוב. במהרה, במהרה, בימינו בקרוב.
טהור הוא, יחיד הוא, פביר הוא, למוד הוא, מלך הוא יבנה ביתו בקרוב. במהרה, במהרה, בימינו בקרוב.
אל בנה, אל בנה, ביתך בקרוב.
נורא הוא, סגיב הוא, עזוז הוא, פודה הוא, צדיק הוא יבנה ביתו בקרוב. במהרה, במהרה, בימינו בקרוב.
אל בנה, אל בנה, ביתך בקרוב.
קדוש הוא, רחום הוא, שדי הוא, תקיף הוא יבנה ביתו בקרוב. במהרה, במהרה, בימינו בקרוב.
אל בנה, אל בנה, ביתך בקרוב.

אחד מי יודע, אחד אני יודע.

אחד אלהינו שבשמים ובארץ:

שנים מי יודע, שנים אני יודע.

שני לחות הברית. אחד אלהינו שבשמים ובארץ:

שלושה מי יודע, שלושה אני יודע.

שלושה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ:

ארבע מי יודע, ארבע אני יודע.

ארבע אמהות, שלושה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ:

חמשה מי יודע, חמשה אני יודע.

חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלושה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ:

ששה מי יודע, ששה אני יודע.

ששה סדרי משנה, חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלושה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ:

שבעה מי יודע, שבעה אני יודע.

שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלושה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ:

שמונה מי יודע, שמונה אני יודע.

שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלושה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ:

תשעה מי יודע, תשעה אני יודע.

תשעה ירחי לדה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלושה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ:

עשרה מי יודע, עשרה אני יודע.

עשרה דבריא, תשעה ירחי לדה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלושה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ:

אחד עשר מי יודע, אחד עשר אני יודע.

אחד עשר כוכביא, עשרה דבריא, תשעה ירחי לדה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלושה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ:

שנים עשר מי יודע, שנים עשר אני יודע.

שנים עשר שבטיא, אחד עשר כוכביא, עשרה דבריא, תשעה ירחי לדה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלושה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ:

שלושה עשר מי יודע, שלושה עשר אני יודע.

שלושה עשר מדויא. שנים עשר שבטיא, אחד עשר כוכביא, עשרה דבריא, תשעה ירחי לדה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, ששה סדרי משנה, חמשה חומשי תורה, ארבע אמהות, שלושה אבות, שני לחות הברית, אחד אלהינו שבשמים ובארץ:

הפסע לחירות בימינו

גם בפסח הזה, אני מוצאת את עצמי חושבת על עבודת במצרים כעובדת קבלן. הבוס רואה בי רק את הכסף שיקבל מהניקיון שלי, לא את האדם שאני.

קבלן שממונה על 150 עובדים, כשהוא עובר בבניין הוא זורק כמה מילים על עבודה, אבל על יחס אישי אין מה לדבר. השכר הוא מינימום. את חצי שעת ההפסקה מורידים ממנו. לביגוד שמחויבים להביא לי אני עדיין מחכה.

מי שהיה מגיע מבחוץ יכול היה לחשוב שאני עובדת רגילה בחברה - נמצאת משבע עד ארבע, מדברת עם הצוות. אבל כשהחברה יוצאת להדממה בפסח - גם השכר שלי יוצא להדממה. העובדים בחופש, עובדים סוג ב' נשארים בלי שכר. את המתנות הארגוניות לפסח אני לא אקבל, רק סכום שמתווסף לתלוש.

בפסח הזה אאחל לכולנו שנצליח לקדם את התיקון הגדול שישראל חייבת לעבור. שיתחיל מהחזרת החטופים, ושבפסח הבא נראה כאן ישראל אחרת, שמקדמת שלום, ערבות הדדית וסולידריות בין כל מי שחי ועובד כאן.

רבקה ויטנברג, פעילה חברתית למען העסקה ישירה וברשת לחיים בכבוד

בפסח הזה נקרא שוב את אותו טקסט עתיק יומין שנראה אקטואלי לימים אלה יותר מתמיד: שוב מצאנו עצמנו במיצר, עבדים לתפיסות מקבעות, שבענו ממרורים, וטרם מיצינו את יכולתנו להגן על עצמנו ולהיות חופשיים וחופשיות.

כדי להצליח בכך, עלינו לסגל לעצמנו חירות מחשבתית, חירות בעשייה, חירות מכבלי המוסכמות. עלינו אף להשתחרר מתודעת "אנחנו ננצח", המשתיקה כל יוזמה וחשיבה עצמאית, כאילו היינו כלי זכוכיות שכל דעה שונה מאיימת לשבור ולנפץ. כמובן שננצח, אלא שהניצחון שלנו יבוא בזכות מגוון הדעות בעם, בזכות יכולותיהם של כל אחד ואחת להשפיע ולתרום, ובזכות הרוח, החוסן והאמונה בצדקת הדרך. חירות אמיתית היא להיות מי שאנחנו מבלי הפחד לצאת מהשורה, ולבסס יחד חברה הטרוגנית על בסיס רוח מגילת העצמאות, ערכי השוויון, החירות, הצדק והשלום.

כל מלחמות ישראל לימדו אותנו כי חוסנה של המדינה מבוסס על חוסנה של החברה, שהשלטון המרכזי שואב את כוחו מהשלטון המקומי, ושכל אלה עומדים על כוחם של היחידים שקמו ועשו מעשה, החלוצים שלא חיכו שהדברים יקרו אלא גרמו להם לקרות. אנחנו בדרכנו למצוא את המכנה המשותף שמתוכו נשקם את החברה, לבנות את הארץ ולשמור על קיומה, לחזק את החוסן החברתי ואת הדמוקרטיה הארצית והמקומית.

אנחנו משנים ומשנות. חג חירות שמח.

ליאורה ניאזוב, פעילה במרכז לצדק חברתי בראשון לציון

אם יש משהו שלמדנו כולנו, פעילים ושאנים פעילים, מאירועי השבעה באוקטובר והחודשים שבאו בעקבותיו - הוא על חולשתה של המדינה, ועל חוסנה של החברה האזרחית. בעוד מנגנוני המדינה תפקדו באופן חלקי, החברה האזרחית התגייסה במלוא עוצמתה לכל תחום אפשרי: ייצור, איסוף ושינוע ציוד ביטחוני לחיילים, מציאת מקומות מגורים למפונים מהצפון והדרום, איסוף ושינוע ציוד למפונים, התנדבות בחקלאות ועוד. אך מי שאמור היה לתת את המענה - המדינה - פשוט התפוררה לנו מול העיניים, אחרי שנים של מדיניות שנועדה לפורר אותה. אכן, זו לא היתה טעות, זו היתה מדיניות.

החברה האזרחית הוכיחה את יכולותיה, אך אל לנו לשכוח כי יכולות אלו מוגבלות. כדי לתת מענה לטווח הארוך - אין תחליף למוסדות של השלטון הארצי והמקומי.

היום, יותר מתמיד, אנשים רבים היו רוצים להוביל שינוי במרחב הציבורי, אך רובנו לא מאמינים שיש לנו את המסוגלות והכוח. כדי ללמוד לעשות זאת, ראשית עלינו להבין מה היינו רוצים שיהיה אחרת, ושנית עלינו לקבל את הכלים המתאימים כדי לחולל שינוי, וכאן אנחנו נכנסים לתמונה. שינוי הוא מלאכה שניתן ללמוד. במסגרות הכשרה מקצועיות לפעילים חברתיים, באמצעות ליווי קבוצות פעולה אזרחיות, ביצירת קהילה של שינוי, אנחנו מצליחים אט-אט לשנות את המרחב הציבורי, ולהפוך אותו לתואם לצרכינו.

יום אנחנו פועלים מול המועצות המקומיות ומול נבחרי הציבור כדי להגדיל את יכולת קבלת ההחלטות שלנו לטובת כלל התושבים והתושבות ברשות. ככל שנהיה מעורבים יותר נהיה חלק מקבלת ההחלטות או שנשפיע עליהן בדרך עקיפה - כך נצא יותר מעבודת לחירות, מכניעה להחלטות שלא משרתות אותנו, לחיים בעולם שההחלטות בו תואמות יותר את האופן שבו אנחנו מדמינים את עתיד העיר והמדינה שלנו. חג חירות שמח!

גיא ברק, פעיל וחבר המועצה המייעצת של המרכזים לצדק חברתי

אני מאמין

שאל טשרניחובסקי

שחקי, שחקי על החלומות,
זו אני החולם שח.
שחקי כי באדם אאמין,
כי עודני מאמין בה.

כי עוד נפשי דרור שואפת
לא מכרתיה לעגל-פז,
כי עוד אאמין גם באדם,
גם ברוחו, רוח עז.

רוחו ישליה פבלי-הבל,
רוממנו במתי-על;
לא ברעב ימות עבד,
דרור - לנפש, פת - לדל.

חד גדיא, חד גדיא

דובין אבא בתרי זוני, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא שונרא ואקלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוני, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא כלבא ונשף לשונרא, דאקלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוני, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא חוטרא והפה לכלבא, דנשף לשונרא, דאקלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוני, חד גדיא, חד גדיא..

ואתא נורא ושרף לחוטרא, דהפה לכלבא, דנשף לשונרא, דאקלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוני, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא זיא וכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהפה לכלבא, דנשף לשונרא, דאקלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוני, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא תורא ושתה למיא, דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהפה לכלבא, דנשף לשונרא, דאקלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוני, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא השוחט ושחט לתורא, דשתה למיא, דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהפה לכלבא, דנשף לשונרא, דאקלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוני, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא עלאך המנות ושחט לשוחט, דשחט לתורא, דשתה למיא, דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהפה לכלבא, דנשף לשונרא, דאקלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוני, חד גדיא, חד גדיא.

ואתא הקדוש ברוך הוא ושחט למלאך המנות, דשחט לשוחט, דשחט לתורא, דשתה למיא, דכבה לנורא, דשרף לחוטרא, דהפה לכלבא, דנשף לשונרא, דאקלה לגדיא, דובין אבא בתרי זוני, חד גדיא, חד גדיא.

בקריאת שמע שעל המיטה קורין רק פרשה ראשונה בקריאת שמע כיון שהוא ליל שמורים.

הקטעים מתוך ההגדה הקיבוצית הופיעו במקור בהגדת הקיבוץ
הארצי 1979, הוצאת 'חבצלת' - מוסדות תרבות וחינוך של השומר
הצעיר, פסח תשע"ט, 2019

